

КЛАСИЦИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Херман Мелвил

Мардија

Превод Бранислава Г. Ромчевића

Наслов оригинала: *Mardi: and a Voyage Thither*, by
Herman Melville.

Наслов превода: *Мардија*, од Хермана Мелвила.

Аутор превода: Бранислав Г. Ромчевић.

Друго издање (интернетско). Број примерака: отворен
интернетски тираж.

Уредник, издавач и штампар: Бранислав Г. Ромчевић,
Новоградска 14, Београд.

Место и година штампања: Београд, 2017.

©2013 Бранислав Г. Ромчевић. Сва права
придржава Бранислав Г. Ромчевић. Ниједан део ове
публикације не сме се репродуковати, држати у систему за
похрањивање, или се преносити и умножавати у било ком
облику или било којим путем – електронски, механички,
фотокопирањем, снимањем звука или слике, или на било
који други начин, нити икако комерцијално користити –
без претходне писмене сагласности Бранислава Г.
Ромчевића.

**Ова електронска књига је у формату ПДФ, са
забраном копирања и штампања**

Садржај

О писцу и књизи	4
<i>Мардија</i>	10
Појмовник преводичев	941

О ПИСЦУ И КЊИЗИ

Херман Мелвил рођен је 1819. године у Њујорку, у породици англо–холандског порекла, имућној све до банкротства и смрти његовог оца (1830, односно 1832). Овај обрт судбине натерао је Мелвила да још као тринаестогодишњак почне борбу за живот. Ради у банци као службеник, захваљујући ујаку, једном од директора; код брата, у трговини, до братовљевог банкротства; код стрица, као испомоћ на фарми; као сеоски учитељ; као кабински слуга, 1839, на прекоокеанском путовању за Енглеску. Године 1841. плови, као прост морнар на китоловцу *Акушнет*, за Пацифик, где проводи, доста пустоловно, следеће четири године. Морнарио је на трима китарицама; двапут дезертирао с лађе; боравио међу људождерским домороцима на Маркиским Острвима; обављао разне послове, укључујући књиговодствене и пољопривредне, на Тахитију и Хавајима. У Хонолулуу се, 1844. године, као морнар укрцава на ратну фрегату *Сједињене Државе* и враћа се, око Рта Хорна, за *Сједињене Државе*. Решава да му писање буде занат. Током следећих

шест година, Мелвил успева да се ожени, да купи фарму близу Питсфилда у Масачусетсу (где почиње његово, касније развргнуто, пријатељство с већ познатим писцем Натанијелом Хоторном), и да објави пет романа – *Тајни*, *Ому*, *Редберн*, *Марди* и *Белу јакету*. Ови буду добро прихваћени код читалаца, поглавито као писање о аутентичним поморским пустоловинама (с изузетком *Мардија*, заплетене алегорије, која се сматра „прелазом“ ка *Мобију Дику*). Накратко, 1849, посећује Енглеску и Европу, у вези с објављивањем својих књига тамо. Године 1851, у својој двадесет и деветој години, Мелвил објављује самог *Мобија Дика*. Књигу одбијају и читаоци и критичари. Мелвил је свестан њене вредности. Упорно продужује да „пише како жели“ и следеће године објављује *Пјера*, дело у нескладу с пуританском хипокризијом, које изазива огорченост и у Мелвилових пријатеља. Он је узбуњен и покушава да, по примеру свога пријатеља Хоторна (ког је његов пријатељ, амерички председник Пирс, поставио за конзула у Ливерпулу, у Енглеској) добије државну службу, можда конзулство на неком од острва Пацифика. Но, његов очигледан неконформизам, а вероватно и извесни критички политички ставови у *Мобију Дику* и *Белој јакети*, као и његово недовољно формално образовање, не иду му наруку. До 1857. објављује *Израиља Лончара*,

Приче са веранде, Преваранта. Даљих шест година су губљење наде. Мелвил, душевног и физичког здравља ради, путује; обилази Италију и Свету Земљу. Затим, с малим успехом, једно време по америчким градовима држи предавања о својим пустоловинама на Пацифику. Приморан је да прода фарму. Сели се у Њујорк, где му пријатељи, 1866, еда би преживео, прибављају место лучког царинског инспектора. Током деветнаест година на томе месту, Мелвил, незапажено, објављује збирке своје поезије (*Бојне песме, Обличја рата, Кларел, Јован Мар и други морнари*). Живот му зачињавају несреће (смрт оба сина), недаће (неслагање са женом) и тоњење у заборав, чију потпуност достиже 1871. У заоставштини његовој нађоше и необјављен рукопис кратког ремек—дела, новеле *Били Пуп, морнар*. Тридесетак година потом, био је проглашен за најзначајније романсијерско перо Америке свих времена, за ствараоца равноправног својим великим руским савременицима, за великана што је члан вечне дружине књижевног Пантеона, садруга Хомеру, Сервантесу, Шекспиру.

„Ови напади су ствар која се подразумева, и важни су за изградњу сваког трајног угледа – ако га и ја икад стекнем. Но, *Мардију* ће разрешити Време, које је решавач свију загонетки.“

Тако је Херман Мелвил, пророчки, коментарисао неповољне критике које су – уз подоста повољних – пратиле објављивање његове треће књиге, потпуно различите од првих двеју. С нарастањем његовог посмртног угледа и славе, мењао се и тон и суштина критика *Мардију*, тако да и став да је једна од њених главних вредности то што се у њој први пут чује прави „мелвиловски“ глас, и што представља „прелаз“ ка монументалном *Мобију Дику*, полако прераста у мишљење да је она велика књига пер се. Време, ето, још није „разрешило“ *Мардију*, али је на путу да то учини.

Гледе жанра коме припада, *Мардију* се прикачињу разни називи – од романсе (како ју је сам Мелвил назвао, у оновременом значењу приповести, романа које ствара ауторска уобразиља) до сатире и алегорије. Наравно, она је све то, и много више, као дела Сервантесова, Раблеова, Свифтова.

Сама радња је некомпликована. Са китарице која се са екватора запућује у северна мора, дезертира, у китоловном чамцу и с једним другаром, млађан морнар, науман да се докопа „запада“ и тамошњег пацифичког острвља; успут наилазе на једрењак с двоје Полинежана, јединим преосталим члановима посаде, те плове њиме, уз разна догађања и дигресивне приче о дотадашњој судбини тог

пловила; лађа тоне у бури, заједно с Полинежанком, а тројица мушкараца настављају пут на запад; срећу се три кануја с полинежанским свештеником и множином његових синова као пратиоцима, запућеним на неко острво да би жртвовали младу и лепу девојку, коју воде са собом; младић решава да је спасе, импулсивно убија свештеника, њу отима, и успева да са својима умакне тим Полинежанима; стижу до великог архипелага, који домороци називају Мардија; представља се као полубог са Сунца, Тађи, и бива прихваћен као такав; једно време срећно живи у љубави са спасеном девојком, Јилом – несумњивим симболом за истину – мада мучен савешћу због убиства које је учинио; девојка тајанствено нестаје, а он, с локалним краљем и пратиоцима, креће морем у потрагу за њом; обилазе цео архипелаг, док их потајно прогоне три преживела сина свештеникова ради освете; после низа доживљаја и посета многобројним острвима у архипелагу, Јила се ипак не налази, а Тађи напушта своје пратиоце – сада пријатеље – и сам у чамцу излази на дебело море изван гребена, и даље прогоњен другим чамцем, с тројицом осветника. У тај једноставни заплет Мелвил успева да утка сву силу филозофских разматрања, описа и поезије, и то у таквом обиљу и разноликости да је велики критичар Луис Мамфорд написао: „Мелвилове

мисли распрснуле су се у низу величајних ракета, римских свећа и петарди, а призор је био блистав и красан. Таква духовитост, таква шаљивост, таква звездана интелигенција, нису били пређе познати у америчкој књижевности.“

Бранислав Г. Ромчевић

МАРДИЈА

и путовање тамо

ПРЕДГОВОР

Недавно, пошто објавих две приповести о путовањима на Пацифику, које, на многим странама, беху примљене с неверицом, паде ми на памет да заиста напишем романтичну причу о путоловини полинезијској, и да је објавим као такву; да видим да ли, можда, измишљотина неће бити примљена за истину: у извесној мери, обрнуто од мог претходног искуства.

Ова мисао беше заметак других, што је довело до *Мардије*.

Њујорк, јануара 1849.

Глава 1. НОГА У СТРЕМЕНУ. Крећемо! Разапињу се доња и сошна једра; коралом обложено сидро клати се с прамца; а три вршника предају се скупа поветарцу, што нас на пучину прати ко лајање огра. Шири се једриље – доле, горе – дебљењацима напето, на обе стране, с многим скрајницима; док ко јастреб, раширених крила, својим

једрима не засенимо море и не засечемо, тетураво, воду морску.

А откуд и камо гредете, маринци?

Пловимо од Рававаја, отока у мору, не много на север од Раковог обратника, не много на запад од Острва Питкерн, где се населише бунтовници с *Дара*. На Рававају бејаш крочио на обалу који месец раније; а сад сам укрцан на крстарење за китом, чији мозак осветљава свет.

Од Рававаја пловимо за Галапагос, другачије зван Зачарано Острвље, због многих дивљих струја и вртлога на које се тамо наиђе.

Елем, около тих отока, по којим је некоћ Дампје ходио, где су шпански буканири некоћ гомилали своје златне мојдоре, кашалот, или кит уљешура, врви у неким раздобљима.

Него тамо, из Рававаја, твоје пловило не може летети, ко што морски галеб лети, право своме гнезду. Јербо, због дејства пасата, лађе запућене на север из подручја Рававаја морају правити нешто као круг, неких хиљаду миља. Прво, у потрази за несталним ветровима, хитају на југ, и ту, најзад ухвативши местимичан ветрић, заплоче ка копну, а онда, пошто превале свој пут према истоку, закрмане низ ветар и обалу ка Црти.

Тим путем обилазним кренуо је *Арктурион*; и тај засигурно беше тегобан. Никад пређе није се океан тако једноличним чинио; нити после, хвала судбини.

Али браво! Кроз две недеље, догађај. Из сивила јутра, и право напред, док смо пловили, издиже се из мора тамно обличје, па стојаше мутно испред нас, док су се маглице мотале и коврчале горе, а скорупасте валовчине пениле око његовог подножја. Ми скренемо, те најзад, кад свану, прођемо крај Масафуера. Дурбином спазисмо две—три пустињачке козе где врлудају доле ка мору, у једном пролому; а убрзо, сигнал: дроњаву заставу на главици горе. Добро знајући, пак, да никога нема на острву доли две—три пуне омче одбеглих робијаша из Чилеја, наш капетан није канио да се равна по њиховом позиву да пристане. Мада је, можебит, погрешно што не посла чамац са својом посетницом.

Још неколико дана, и ми „ухватисмо пасате“. Ко услуге што се чине отресито, стигоше нам, како често бива, у врло жестокој олуји, чији удар обори један од наших крстаца, а нашег дебелог, старог куvara с ногу, и смести га право у одливнике на заветарној страни.

Стигавши благовремено на жељену дужину на екватору, који лиг западно од Галапагоса, проведосмо неколико недеља плешући преко Црте, амо—тамо, у залудној

потрази за својим пленом. Јербо неки ловци верују да китови, ко сребрена руда у Перују, кроз океан у жилама пливају. Тако смо, дан за даном, седмицу за седмицом, седмично прелазили исто—истацко дужно сециште те исте—истацке Црте, док не бесмо скоро спремни да се закунемо гдено осећамо како лађа удара кад год би јој киљ прешао то замишљено место.

Најзад смо се, равно испред екваторског поветарца, повлачили право дуж те саме Црте. Пловили на запад, гвирили десно, и гвирили лево, али ништа не видесмо.

Баш током тог заморног времена ја искусих прве знаке нестрпљења према нашем једноличном пловилу, што, на крају, доведе до пустоловина овде испричаних.

Али чекај! Ни речи противу те ретке старе лађе, ни њене посаде. Морнари сви беху добри момци, укључујући десетину пагана које укрцасмо на острвима. А ипак ми не беху сасма по вољи. Не беше душе као магнет мојој; никог с ким би се склоности мешале, сем у жаљењу на бонаце, које би нас овда—онда сустигле; или у поздрављању поветарца кад би дошао. Под другим и живљим покровитељством, ти катрански лупежи могли би развити особине привлачније. Да нам лађа процуре, да нас је кит „пробушио“, или да смо били благословени неким деспотом капетанским, да се против њега изазове нека

одважна побуна, ти бродски другари моји могли су се показати момцима живахним и људима срчаним. Но овако, не беше ничега да укреше ватру из њиног челика.

Било је и других ствари што су служиле да моју судбину на лађи учине врло тешком да се трпи. Истина, сам капетан беше душа честита; није држао до достојанства крмене палубе, и за морнара је лепу реч имао. Да му још признања одам: ја сам му се некако посебно свиђао; био је дружеван, чак брбљив, кад би се десило да ја стојим код кормила. Па шта онда? Могаше ли причати о осећањима или филозофији? Ни зере. Библиотека му беше осам палаца са четири: Баудич, и Хамилтон Мур.

А мени, што сам тако чезнуо за неким ко ми може наћи страну са цитатом из Бартона о Плавим Ђаволима, шта мени збиља беху једнолична понављања развучених прича, и вечне строфе о Сузани Црноокој, које певаше наш пуни збор каштелски? Бајатије од бајатог пива.

Јест, јест, *Арктуруоне!* Не велим ја то у злоби, али си био крајње беживотан. Не само у пловидби – мада беше тако мучна да бих је ја могао трпети – него и у сваком другом погледу. Дани се лагано кретаху укруг, бескрајни и без догађаја ко кругови у простору. Време и хронометри! Колико је векова моја висаљка казивала, док се као клатно њихала по лађином тромом љуљу, и куцала сате и

раздобља. Нек је вавек свет покров предње штиве *Арктурионове* – авај, морска маховина на њему је сада – и рђасти вавек вијци што држаху скупа то старо морско огњиште, око кога тако често ленчарисмо. Но ипак ћу, изгубљени и оловни часи, да вам се подсмевам докле живот траје.

Елем: говорећи хронолошки, седмице су пролазиле. Приче Била Чудака казиваху се стално изнова, док се почетак и крај не ужлебише једно у друго и не беху сједињени занавек. Песме Неда Баладе певане су док одјечи не би вребали у самим кошевима, и гнездили се у трбусима једара. Моје јадно стрпљење начисто нестаде.

Али најзад, пошто неко време пловисмо на запад, напустисмо Црту у јаком гнушању, пошто тамо не видесмо ни трага од кита.

Но куд сада? Ка жарећој обали Папуе? Тој области сунчаница, тајфуна, и оптрог веслања за китовима недостижним. Далеко горе. Кренусмо, изгледа, да примером објаснимо Вистонску теорију о проклетима и кометама – пожурисмо из жега екваторских ка мразевима арктичким. Укратко, с правом колебљивошћу свога племена, наш капетан беше напустио сваку помисао на кашалота. У очају, чврсто је одлучио да пеца правог кита на Северозападној обали и у Заливу Камчатке.

Неупућенима у работу китоловства моја осећања у овом стању можда је тешко разумети. Но да кажем оволико: лов на правог кита на Северозападној обали, по студи и туробним маглама, док зловољна, трома чудовишта свуд околу морем плутају ко на Рајни трупци из прашуме Харц, и харпуну се предају као ножу напо омамљени волови; тај ужасни и непристојни лов на правог кита, велим, упоређен са живахном хајком на џентлменског кашалота у јужним и топлијим морима, јесте као покољ белих медведа на пустим леденим бреговима Гренланда према лову на зебру у Кафирији, где живахна дивљач скаче пред тобом кроз лиснате пропланке.

Елем, та веома непредвиђена решеност код мог капетана да премери круг арктички беше, ни мање ни више, неголи прећутно кршење споразума измеђ нас. Нема потребе тај споразум препричавати. А пошто се укрцах само ради крстарења једнократног, ја сам на брод његов ступио као што би неко могао ногу ставити у стремен ради једнодневном праћења огара. А ево, Бог ми помогао, он ће да ме одвезе до Пола! И још по тако гнусном послу! Јер у томе беше нечег понижавајућег. Твој прави китоловац дичи се што харпун свој држи неумрљаног крвљу ичег осим кашалота. Тако ми свега, то се тицало витештва мрнарског. Уљешура и спермацет! То беше неподносно.

„Капетане,“ рекох, поздрављајући га додиривањем свог сомбрера док сам стојао код кола једног дана, „веома је мучно одвести ме овако у чистилиште. Ја се укрцах да идем другде.“

„Вала, тако и ја,“ беше његов одговор. „Него није друге. Уљешура нема. Ево нас три године у потрази, те се мора наћи шта било; јер је лађа гладна уља, а њена је штива бездан кад се у њу погледа. Него, разведри се, момче мој. Кад стигнемо у Залив Камчатке, бићемо сасма преплављени оним што нам треба, макар и да није понајбоље.“

Све горе и горе! Уљевито очекивање растегнуто у големост Макасара. „Господине,“ рекох, „не укрцах се ради тога; избаци ме негде на обалу, молићу.“ Он се забуљи, али се одговора не удостоји; а ја на трен помислих да сам пробудио дух силнички капетана поморског, на штету љубазније природе тог човека.

Но не беше тако. Направивши три туре по палуби, он стави шаку на коло и рече: „Било право или криво, момче мој, мораш ићи с нама. Да се избациш на обалу сад не долази у обзир. Ја не пловим у луку докле ова лађа пуна не буде до прагова својих гротла. Међутим, ти је смеш напустити ако можеш.“ И то рекавши, он уђе у своју кабину, ко Јулије Цезар у свој чадор.

Он можда тим не хтеде пуно рећи, но та задња реченица зазвони у мојим ушима као чикање. Подсећаше на поздраве тамничара сужњу у Новој Капији, кад за њим намакне засун.

„Да напустим лађу ако могу!“ Да напустим лађу кад ни једра ни копна нема на видику! Вала, мој лепо капетане, и чудније ствари су чињене. Јер на самом том броду, старом *Арктуриону*, беху четири момка висока, која, две године пређе, сам капетан наш покупи у отвореном чамцу, далеко од плићака најдаљих. Наравно, они распредоше дугу причу о том да су једини преживели с брода запућеног за Индију, изгорелог до саме воде. Но ко поверова њиној причи? Ко и многи други, они беху чувари тајне: без сумње им се огадио неки ружан брод, јоште плован и живахан, те се искрадоше с њега, далеко од обале. Међ морнарима на Пацифику, такве пустоловине неретко се догађају. А ни не сматрају се великим чудом. Тек су епизоде, не и главни догађај, у животу браће реда јужноморских скитача. Јер шта је па важно, макар стотинама миља од копна, ако је под ногом добар чамац китоловни, пасати одостраг, а благо, топло море спреда? И у томе лежи разлика измеђ Атлантика и Пацифика: да, кад стигне у тропе, смели морнар што се код обиласка Рта Хорна намерачио да своју

лађу напусти, не чека на луку. Он посматра тај океан као једно моћно уточиште.

Ипак, подухват о ком се натукњује не беше лаган, те ја решим да добро све изгледе одмерим. Вреди напоменути да сви ми, када се нас тиче, на тај начин разматрамо подухват који, кад се ради о другима, држимо да је багатела.

Моје прве мисли биле су о чамцу који треба да се обезбеди, и да ли је право или криво да се он украде, у датим околностима. Али да не цепидлачим о том, да кажем да бих, кад бих опет био стављен у исти положај, поновио ствар коју тад учиних. Капетан је добро знао да ће ме задржати противзаконито, противно нашем споразуму; а он сам беше тај што излану онај наговештај, који ја само усвојих, уз много захваљивања њему.

У неком таквом својеглавом расположењу као ово, одем горе једног дана, да одстојим своја одређена два сата при врху јарбола. Беше пред крај дана, ведро и дивно. Стојао сам тамо, високо на јарболу, а далеко, далеко, ваљао се безгранично океан доле. Тамо где тад бесмо, беше, можебит, најнепосећенији и најмање знан део овог мора. На запад, пак, лежаху бројне скупине острва, нехајно расутих на картама, и заоденутих свим чарима земље маште. Но ће ускоро та подручја бити прошлост, а благ

поветарац екваторски замењен за хладне, жестоке олује, и све ужасе путовања северног.

Бацих око надоле, до мрких платница троме, неуморне лађе, неме од кљуна до крме; а онда на све стране. Какве визије се у даљини стераху! Сав обзор западни високо затрпан облацима златним и гримизним; ваздушастим луковима, кубетима и мунарима; ко да жуто сунце маварско залази за неку голему Алхамбру. Чинило се да видице воде световима ван досега. Амо—тамо, и свуд изнад кула ове Ниниве на небу, летела су јата птица. Док сам их посматрао дуго, једна ми пређе испред очију, пролете кроз низак лук и изгуби се погледу. Мој дух мора да је ушловио с њом; јер одмах, као у заносу, на ме налете каденца благих вала што плачу жало шкољки, њихање грана, и гласови девојака, и стишани ударци мог растопљеног срца, сви смешани скупа.

Елем, све ово, да будем јасан, беше само једна од многих визија које човек има горе. Но, пошто ми дође овог пута, на ме деловаше тако да отада моја жеља да напустим *Арктуруиона* постаде замало махнитост.

Глава 2. БОНАЦА. Сутрадан беше бонаца, која немало додаде моме нестрпљењу лађом. Штавише, оживе у мени, неким безименим повезивањима, моје прве утиске кад

сам, као сувоземац, први пут видео ту појаву морску. Ти утисци завређују једну страницу.

Сувоземцу бонача није шала. Она не само да преокрене његов стомак, него му поремети ум; наводи га да порекне своју веру у вечни склад ствари; укратко, скоро да од њега прави неверника.

Спрва је изненађен, јербо ни сањао није о стању бивства у ком само бивство изгледа обустављено. Он се стреса у своје капуту, да види је ли празан или није. Затвара очи, да провери стварност стакластог пространства. Удахне дубоко, у сврху пробе, и да би се осведочио о последици. Ако је читалац књига, пада му на памет „Пристли о нужди“; а верује у оног старог сера Антонија Апсолута до саме последње главе. Његова, пак, вера у Малте–Бруна почиње да попушта; јер га географија, у коју се од дечаштва уздао, стално уверава да је море, иако се распростире диљем кугле замљске, копном бар оивичено. Да је спрам Америке, примерице, Азија. Али бонача је, и он постаје лудачки скептичан.

Његовој узбуњеној машти упоредници и подневци наглашено постају оно што су они једино и одређени да буду: замишљене линије оцртане на површи Земље.

Дневник бродски уверава га да је на таквом месту; али тај дневник бродски је лажов, јер се ни на место ни на неку

ствар одређену месним пресеком не наиђе у пустоши водној.

Најзад га страшне сумње сустигну гледе способности капетанове да управља својим бродом. Тај незналица је залутао и отплутао у спољне области света, подручје затишја вечног, што води у потпуну празнину. Згушњавају се мисли о вечности. Он почиње осећати забринутост у вези са својом душом.

Непомичност бонаце је ужасна. Његов глас почиње да бива чудан и злогук. Он га осећа у себи као нешто прогутано, превелико за једњак. У њему тај одржава некакво невољно нутарње зујање, као жив кукац. Лобања му је кубе пуно одјека. Шупљине самих костију његових шаптаве су галерије. Он се плаши да говори гласно, да се не би заглушио, као човек у басном добошу.

Међутим, већа од свега другог јесте свест о његовој крајњој беспомоћности. Помоћи или сућути нема никакве. Кајање због укрцавања не вреди. У крајњем задовољству незнађа не може уживати. Залудна је помисао да бонацу пребеспосличи. Може спавати ако је у стању, или се навлаш заварати у лудачку измишљотину да је само докон. Све то може учинити, али не може ленчарити; јер ленчарити значи бити беспослен; бити беспослен

подразумева одсуство нечег што би се радило; дочим је ту бонаца да се трпи: довољно посла, Бог то зна.

Његова телесна организација, очито намењена за кретање, постаје непомична; јер тамо где га бонаца остави, ту и остаје. И његова несумњиво неутуђива права, обухваћена његовом дичном слободом воље, постају ништава. Јер чему би користила? Он хоће да оде: да се удаљи од бонаце, као што би на копну избегао кугу. Но не може; а како је будаласто размишљати о начинима. Безнадније је него рђав брак у земљи где нема Докторских Грађана. Он је лађу узео за жену, у добру и у злу, у бонаци и у бури, и она се не да одбацити. С подбоченим крстацима, каже му презриво, ко што стара вештица каза патуљчићу: „Послужи се.“

А бонаца је све то, и више него то.

Глава 3. КРАЉ ЗА ДРУГА. У време о ком сада пишем, мора да смо били нешто више од шездесет степени на запад од Галапагоса. А пошто стигосмо до жељене дужине, окретосмо на север, према своме одредишту арктичком. Око нас – тек море пространо.

Но на западу, мада далеком хиљаду миља, стераше се на север и југ Архипелаг скоро бесконачан, овде–онде настањен, али мало познат; и највећма непосећиван, ни од

китарика, које иду скоро свуда. Почињући код јужнога краја тог великог ланца, он обухвата острва неодређено знана ко скупина Елис; затим, оточје Краљев Млин; па скупине Ратак и Малгрев. Ова острва мени су представљена као највећма коралног порекла, ниска и плодна, и с обиљем разног воћа. Причало се да је језик тих људи врло сличан оном на Острвљу Навигаторском, са ког су се, претпоставља се, њини пређи доселили.

Пошто се оволико рекло, испричано је све што сам ја тад знао о тим острвима. Довољно, пак, да уопште постоје; и да наш пут донде води преко мора пријатног, а пред пасатом поузданим. Раздаљина, иако велика, беше тек пространство водно; толико и толико пустоши да се прешлови, а усто у бродници за коју се зна да је, правилно вођена, надживљавала у бури лађе велике. Јер то је истина о чамцу китоловном, на свој начин ствари најбоље израђеној коју човек икад произведе.

На једно од острвља Краљев Млин, дакле, реших да ставим ногу, шта било да било. А бејаш подједнако решен да ће један од чамаца лађених да ме донде пренесе. Нисам, пак, мислио да будем без другара. Мучна би то стража била да је држим сасвим сам, ни са чим до обзором на видику.

Елем, међ посадом беше један врсан стари поморац, неки Царл; колико стар, нико не могаше рећи, па ни он сам. Хронологија каштела увек је неодређена и мањкава. „Као човек и дечак,“ изјавио је честити Царл, „живим откад могу памтити.“ И збиља, ко се може присетити кад га није било? Нама се чини да смо сви вршњаци са постањем. Отуд проистиче да је тешко умрети пре но што се сам свет не упокоји.

Царл је био родом са острва Скаја, једног од груписаних Хебрида. Отуд су га често звали Скајцем. И мада беше далеко од тога да има душу пиратску, ипак беше стари Норвежанин кад га видиш. Шаке му беху јаке ко шапе медведа; глас му груб ко олуја што завија око старог врха Мала; а дуга му жута коса лепршаше око главе као залаз сунца. Живот дајем, Царле, да ти пређи беху Викинзи, који много пута препловише слано море немачко и Балтик; који оженише своје Брунхилде на Јитланду, а сад пију медовину у дворанама Валхале и такт ударају својим лименкама химнама скалда. Ах, како кроза ме теку старе саге!

Ипак Царл, потомак јунака и краљева, беше усамљен marinaц на пучини, без пријатеља, свом пореклу веран само у поморском животу који води. Но тако је било, и вавек ће бити. Који слободњак ће се заклети да не потиче

од Алфреда? Који букван, да не исходи од старог Хомера? Краљ Ноје, Бог га благословио, свима нам је отац. Онда горе главе, хелоти, крв моћна тече вашим венама. Сви ми имамо монархе и мудраце за рођаке; ама, анђеле и арханђеле за братиће; јер су се, у претпотопно време, синови Божији заиста женили нашим матерама, неодољивим кћерима Евиним. Тако су сва поколења измешана; а небо и земља од једног су рода: хијерархије серафа на небу најгорњем; престоли и кнежевине у зодијаку; сенке што тумарају кроз простор; народи и породице, јата и стада земље; сви заједно и појединачно, браћа у бити – ох, будимо, онда браћа заиста! Све ствари творе тек једну целину; свемир Јудеја, а Бог Јехова јој глава. Онда да више не презамо од страха. У теократији, чега се плашити? Смиримо се до смрти, као што уморни коњици спавају у седлу. Дочекајмо срдачно и духове кад се устану. Докончајмо своја буљења и церења. Тетоважа Новозеланђанинова није чудо, нит су загонетка навике Кинезове. Нема обичаја што је стран; нити веровања будаластог; ни душмана што се неће, на крају, пријатељем показати. У рају ће, најзад, наш добри, стари, седокоси Адам поздравити све једнако, и дружевност ће владати заувек. Хришћанин ће руке спојити измеђ нејевреја и Јевреја; мрки Данте своје Пакле позабити и трести се од

смеха с дебелим Раблејом; а монах Лутер, преко врча старог нектара, претресати времена давна с Папом Леом. Тад ћемо на сунцу седети крај мудраца, што некоћ Медијцима и Персијцима законе дадоше; крај коњичких капетана у Персеју, који викнуше „На коње!“ када их пробуди њина Задња Трубља позивом на јуриш; крај ловаца старих, који су, вечностима пређе, лоса ловили у Ориону; крај певача који певаху у Млечноме Путу када се родио Исус наш Спаситељ. Тад нећемо слушати наклапања Магелана и Дрејкова, него ћемо ослушнути путнике што Еклиптику опловише; који Звезду Поларну ко Рт Хорн обиђоше. Тада ће Стагирац и Кант заборављени бити, а други један фолио, а не њихов, биће листан ради мудрости; управо фолио сада прекрит хороскопима још неодгонетнутим, седмо небо горе.

Елем, у жаргону старог Царла не беше идиома. Твој урођенички мрнар превелик је космополит за то. Дуго дружење с поморцима свију племена – Манилцима, Англосаксонцима, Чолојцима, Ласкарима и Данцима – уништи полако сва муцања матерњег језика. Ти потапаш свој клан; опада ти нација; говориш језик светски, весело брбљајући на лингвафранки каштела.

Веран свом позиву, Скајац беше врло неписмен; несвестан Саламанке, Хајделберга или Медног Носа; у

Делију, није листао књиге брамина. За географију, у којој морнари треба да су зналци, јер вавек окрећу ту велику куглу свију кугли, јадни Царл беше жалосно мањкав. Према његовом погледу на ту ствар, овај земљоводни свет начињен је као воћни колач; копно је тек ивична корица, у којој се ваља водни свет у правом смислу. Таква беше теорија космографије мог доброг Викинга. Што се тиче других светова, о њима није мислио; а ипак беше целовит ко Хризостом.

Ах, Царле! Момче честити и озбиљни; тако истинољубив и прост да тајна деловања твоје душе беху недокучнија него тајанствена дела Спинозина.

Толико да се каже о Скајцу; јер он беше крајње ћутљив, и тек ретко ће причати о себи.

Елем, одвојено од узвишенијих наклоности, Царл се мени необично допадао, јер ме је волео – отпрве се прилепио за ме.

Каткад буде случај да неки стари маринац као он зачне врло јаку приврженост према неком морнару младом, своме другу бродском; приврженост тако одану да је сасма необјашњива, сем ако не настаје у оној самотности срца што сустиже већину помораца како старе, и тера их да се вежу за неки случајан предмет пажње. Но, како год било, мој Викинге, твоја нетражена наклоност беше најдичније

поштовање мени икад указано. А искрено, склонији сам да о себи добро мислим стог што као да некако заслужујем твоју оданост, неголи са заокружених ласкања умова профињенијих.

Елем, на мору, и у дружењу морнара, сви људи изгледају какви јесу. Нема школе као што је лађа за изучавање природе људске. Веза једног човека са другим сувише је блиска и стална да би ишла на руку превари. Носиш свој карактер комотно као своје лепршаве чакшире. Узаман сви покушаји да попримиш особине које нису твоје; или да прикријеш оне које имаш. Прерушавања, ма колико пожељна, не долазе у обзир. Тако сам ја, на свим лађама на којима сам пловио, увек био познат по неком мекушном имену. Није да сам – да пожурим да кажем – шаку турао у катранско ведро с гадљивим изразом, или се пењао уз снаст с честерфилдским пренемагањем. Не, не, никад нисам био бољи од свога позива; а моји су били многи. Виделе су ми се преплануле груди и тврда шака колико и најкантранскијем мрнару од свију. А никад ми неки бродски другар мој није пребацио да сам господски несклон дужности, па да ме је водила и до сигналне јабуке главног јарбола, или краја прикосника, по најдивљијој ветрушини што икад завијаше.

Откуд, онда, то непријатно називање? (А оно јамачно беше непријатно.) Беше због нечега у мени што се не могаше сакрити; искрадања случајне вишесложне речи; иначе необјашњиве спорости при обедовању; неопрезних алузија на питања лепе књижевности; и других трица, које је сувишно помињати.

Но, довољно је рећи да се међ посадом *Арктуриона* пронело да сам, у неком неодређеном периоду свог живота, ја био „господин“. А Царл као да је ишао и даље. Мора да ме сматраше за неког прерушеног из Хановерске Куће; или, можебит, за Претендента Чарлса Едварда с капом на глави, који, као Лутајући Јеврејин, можда јоште скита. У сваком случају, његова даност беше врло велика. Добровољно беше моја праља и кројач, и то врло стручно; а кад би, у време obroка, на ме ред дошао да осматрам на врху јарбола, или да крај кола стојим, он би се код „јасли“ у каштелу старао за ме с неуморним маром. Многи добар комад „брашненог пудинга“ ја сам дуговао старању за ме од стране мог доброг Викинга. А као Сесостриса, монарх ме је служио. Ипак, у извесној мери, обавеза беше узајамна. Јер да се зна да смо, у поморском говору, ми били *буразери*.

Елем, ово *буразерство* међ морнарима је слично братству што постоји код пара студената (буразера) који

деле собу. То је фидахатство, савез за напад и одбрану, судеоништво у ковчезима и купаоници, веза љубави и добронамерности, и узајамно браћење оног одсутног. Истина, моје успомене поморске подсећају ме на разне лење, никоговићке, некорисне и гнусне буразере; буразере што би у време оброка задњи били код „јасли“, док би њини несрећни ортаци били високо на крстацима; буразере што хињаху неспретност са иглом, и оклевање савести у вези с квашењем у сапуници; тако да буразер наивни беше натеран да обавља сав посао фирме, док би буразер лукави изигравао спаваћивог ортака у својој висаљци. Што даље од таквих буразера!

А тебе ја питам Царле честити, да ли икад бејаш буразер лукави. Није важно што си ми правио морнарске шешире; и што си, с милосрђем самарићанским, затварао подеротине, и сипао иглу и конач у ужасне разрезе који су мучили моје несрећне доње овоје, које си ти звао „дакији“. Та зар ниси изрично изјавио да ћеш све те ствари, и више, обављати за ме, упркос мом напрстку, направљеном од белокосног раздирача китовог? Ама, зар могах отети из твојих вољних шака и саму своју кошуљу, кад би је ти почео откувавати у одвратној саламури у свом позамашном бадњу, подрезаној бачви? Ти одлично знаш, Царле, да су ове ствари истините; а ја то рећи морам, еда

бих порекао сваку прикривену жељу да се окористим твојом добром природом.

Елем, мој Викинг за ме, помислих кад се осврнух за другаром; и само мој Викинг.

Глава 4. ЂАСКАЊЕ У ОБЛАЦИМА. Изгледало је да је Скајац тако озбиљан и исправан поморац да сам ја, да кажем једноставну истину, упркос његове љубави према мени имао много бојазни гледе његове спремности да се уједини у подухвату који очито мирише на занемаривање морала. Но, кад се све ствари узму у обзир, сматрао сам своју решеност доста опростивом; а гледе наговарања неког другог да ми се придружи, то се чинило тако неопходним да је претезало све друге обзире.

Стога решим да му своје срце начисто отворим, те га, с тим нарочитим циљем, посетих кад се десило да буде, као неки стари албатрос у ваздуху, посађен при врху предњег јарбола, изгледајући китове што се не виде.

Елем, то стојање наједанпут сатима на комаду мотке сто стопа горе, брзо пловећи изнад мора, врло много личи на прелазак Канала у балону. Слично Манфреду, причате са облацима; саосећате са сунцем. А кад Џарл и ја зацакасмо тамо, пушећи на своје патуљасте „лулке“, сваки галеб што пролази могаше нас сматрати за господу Бланшара и

Цефриза, који дружевно пућкају своје послеобедне багдатке, запућени за Кале, преко неба, из Довера. Честитога Царла ја упознам са свиме: својим разговором с капетаном, наговештајем посредно израженим у његовим потоњим речима, својом чврстом решеношћу да напустим лађу у једном од њезиних чамаца, и лакоћом с којом мислим да се та ствар може извести. Потом споменем многе потицаје, у облику пријатних очекивања пловидбе право пред ветром према оточју сунчаном у нашој заветрини.

Он слушао пажљиво, но толико дуго оста нем да ја скоро помислих да у Царлу има нечег што ће се показати превеликим за ме и моју речитост.

Он најзад врло одсечно изјави да је та замисао лудачка; за такву ствар је чуо само трипут пређе, и у свим случајима о бегунце потом није било вести. Он ме преклињаше да се одрекнем своје одлуке, да не будем дечак, да застанем и размислим, да се држим лађе и с њом одем кући, ко мушкарац. Ваистину, мој Викинг је са мном разговарао као ујак мој.

Међутим, ја се на све то оглушим и потврдим да сам се одлучио, и да ћу – како он одбија да ми се придружи, а ја никог другог не видим као другара – ићи сасвим сам, пре неголи да уопште не идем. Нато се он, видевши моју

решеност, одсечно закле да ће ме следити и кроз ватру и кроз воду.

Хвала, Царле! Ти беше један од оних оданих момака што ће се жестоко рвати да увери неког кога воли да није у праву; но кад не успеју, одмах своје рвање мењају у сућутни загрљај.

Но сад поче деловати његова стара обазривост. Бацивши око на бескрајно пространство доле, он запита колико су удаљена острва у питању.

„Не мање од хиљаду миља.“

„Уз повољан поветарац пасатски, значи, и пловидбу чамцем, то је добрих дванаест дана путовања, но бонаце и струје могу учинити да то буде месец дана, можда и више.“ Кад то рече, он одмахну својој старом главом, а жута му коса завијори.

Међутим, пошто ја учиних све што могу да одагнам те бојазни, он их најзад одбаци. Увераваше ме да на њ могу рачунати до његових крајњих снага.

Кад мој Викинг би обезбеђен, осетих се лагодније, те промишљено размотрих како се тај подухват може најбоље извести.

Не беше времена за губљење. Сваки сат нас носаше све даље од упоредника нама најпожељнијег да га следимо на свом путу на запад. Стог ја, уз сву могућу хитњу, доведем

до зрења своје планове и саопштим их Џарлу, који даде неколико старих предлога – имајући у виду остале вероватноће – који не буду занемарени.

Чудно је рећи да се ја једне околности, помало узбуњујуће на први поглед, сетих тек кад ме мој Викинг, жалосна лица, подсети на ту чињеницу. Ми морамо отићи без карте или квадранта; мада је, како ће се видети ускоро, компас итекако долазио у обзир. Карта ми, дакако, не беше прирасла за срце, али квадрант беше више него пожељан. Ипак, не беше баш неопходан. Из овог разлога. Кад кренемо, наша ће дужина бити тачно позната, а ако се, на свом путу на запад, занесемо отале било на север или југ, никако се не можемо тако удаљити од свог правца да не успемо наићи на неко из дугог ланца острва, што се, на много степени с обе стране екватора, пружа право преко нашег правца.

Управо из истог тог разлога мало је марило да ли на свом путовању свакодневно знамо своју дужину; јер никакво знано копно не лежи измеђ нас и места до којег ми желимо стићи. Дакле, шта може бити од овог простије: држимо ли се стрпљиво запада на свом путу, на крају морамо стићи на своје одредиште?

Гледе плићака и гребења што између, аколи их има, ти нас нису плашили. У чамцу што има газ од тек којег палца,

и осредња будност ће искључити сваку опасност с те стране. У сваком случају, та ствар изгледаше сасма изводљива, без обзира на празноверну пошту старог Џарла према наугичким инструментима, и филозофским примедбама које би могао изнети ситничав ученик Меркаторов.

Врло често, како гласи стара изрека, ствари најједноставније највише запањују, и то управо са своје саме једноставности. Стога немај зебње што се ми овако обратисмо сунцу на заласку: „Пељару стари, ти нам буди водич!“

Глава 5. СЕДИШТА ОБЕЗБЕЂЕНА И КОФЕРИ СПАКОВАНИ. Него, размишљања о секстантима и квадрантима беху најмања од наших брига.

Тик испред самих лукова обрва тридесеторице људи – капетана, официра и посаде – треба један чамац украсти, а да они ништа не знају о томе док се свака спознаја не покаже бескорисном.

Пази: на пучини, чамци јужноморске лађе (обично четири на броју, изузимајући резервне) буду обешени колотурима, закаченим горе, на свијена ребра, звана „сохе“, окомито причвршћена на бокове лађе.

Елем, никаква лепотица златних увојака не служи се марљивије, нити с њом пажљивије поступају њезине дворкиње, него што то чини посада са својим китоловним чамцем. А ван свога елемента, он изгледа тако крхко да то оправдава крајњу брижност. Јер је збиља, као фина госпа, чамац китоловни најосетљивији кад пландује, иако је слабо стидљив у нужди.

Осим „соха“, обезбеђују се следеће потпоре. Две мале дизалице буду подвучене под киљ, на којима потоњи почива, што спречава слегање средине чамца док виси окачен за прамац и крму. Такође, једна широка, сплетена конопљана трака, обично израђена у укусној шари, провуче се око обе разме чамчане, те, причвршћена за лађине рубњаке, чврсто веже пловило за његово место. Будући да су дигнути изнад ограде лађине, чамци се јасно виде са свих делова палубе.

Елем, с једним од тих чамаца требало је киднути. Работа збиља нимало лака. Тежа неголи да неки млад јаничар одбегне са султанијом из сараја Великог Турчина. Ипак, та се ствар може извести, јер, тако ми Јова, већ је извођена.

Шта велиш, да се све потајно раздрешу по дану, а кад дође ноћ, да се трака одбаци и кранови увуку? А како спуштати чекрке, и по ноћи најтамнијој, без шкрипе ужасније од смртног звекета? Лако се избегне. Намазати

конопце, те ће они глатко да се крећу кроз fine завијутке колотура.

Међутим, иако бејаш чуо да је тај план спровођен, у њему беше, ипак, једна доза ризика, што се мени није ни најмање допадало. Буде изабран други један план; још смелији, те стог безбеднији. Шта то беше, видеће се на прикладном месту.

У бирању свога чамца за ово добро путовање, ја бих радо био прешао преко палубе и чамце осмотрио ко заставник што свога парипа бира из замашне ергеле. Али то ми беше ускраћено. И „прамчани чамац“ би нужно излучен, као најудаљенији од задње палубе, тог подручја оштрих очију и несмиљених одлука.

Затим, морало се на наш ћилер мислити; па на поприличну залиху воде; а гледе потоњег, одлучих да добро обратим пажњу. Требало се постарати само за двојицу, но ја решим да припремим довољну залиху и хране и воде за четворицу у тренутку кад су допунска двојица за које се тако стара тек замишљена. А ако дође до задње смртне стиске – од које, пак нисмо зазирали – ја сам храна ни за кога до за Царла.

Мало времена се изгубило у обезбеђивању наше хране. Двопек и сољена говедина беху нам једини доступни; а захваљујући дарезљивости власника *Арктуриона*, наша

бродска дружина имала је издашну залиху. Бурад обога, с избијеним главама, беху на услугу свих. Довољна количина двопека буде склоњена у вреће које направисмо у ту сврху, и склоњена у лако доступан буцак. Сољену говедину беше теже обезбедити; но, мало–помало, успемо да прокријумчаримо довољно из бурета да послужи нашој потреби.

Гледе воде, неколико „бачвица“ с том течношћу беше, на велику срећу, дигнуто одоздо за текућу употребу од стране бродске дружине.

Те „бачвице“ су бурад, дугачка и уска, али врло јака. Разних пречника, оне се праве сврсисходно, да се ускладиште у просторе измеђ големих бадања у штиви лађе.

Највећа коју могосмо наћи буде изабрана, пошто је прво прегледасмо да откријемо да ли негде цури. Под некаквим изговором, ми их онда све откотрљамо до оног бока бродског где наш чамац виси, а изабрана бачвица буде стављена међ њих у средину.

Наша смањена залиха одеће буде лепо спакована у дењке и засад склоњена на страну. Најзад смо, уз одговарајући опрез, имали све спремно за коначни полазак. Да ипак кажем, можда на част Џарлу, да се чинило, кад год беше потребно понајвише стратегије, да је

њему нелагодно, те је најчешће ствар мени препуштао. Добро је што је то чинио, јер је, тако рећи, својом неумесном искреношћу пар пута био близу тога да поквари све. Заиста, једном приликом беше тако неприлично отворен да га ја – збиља необично – скоро осумњичих да показује оно необично занимање за нечију добробит што човекољупца води, кад оману сви други начини, да поквари замисао коју сматра лошом тако што се незграпно претвара да је помаже. Но без наговештаја; Џарл је био Викинг, искрен ко његови пређи, мада не баш неки буканир.

Глава 6. ОСАМ ЗВОНА. Месец мора грдно стидљив бити, или се неке ствар праводобно случити, или, пак, пустолови ноћни у алманахе гледати; но излази да кад Синтија диск округласт и пуначак покаже, мало смелих дела се изводи. Мада може бити истина да се, по ноћима месечастим, драгуљарски сандучићи и срца девојачка провалнички отварају – и пљачкају, колико то Коперник може знати.

Та блага планета беше у својој задњој четврти, и на њезин витки рог ја окачих своје наде да са лађе одем непримећен.

Елем, будући да смо мирно путовали океаном, држали смо, у то време, оно што се зове „страже чамчане“. То јест, место да се морнари обноћ деле у две групе, што су на палуби наизменце свака четири сата, беше четири страже, свака састављена од једне посаде чамца, изузимајући „вође“ (увек један од часника). Официрима тај план даје непрекинут почин – „целоноћку“, како они то зову, и, дакако, увелико олакшава дужности посаде.

Харпунари воде посаде чамчане, и одговорни су за лађу у току трајања њине страже.

Елем, будући да мој Викинг беше поморац стамен, повлачио је средње весло у чамцу у ком ја бејех прамчаш. Отуд бејасмо у истој стражи; којој, такође, припадаху још друга тројица, укључујући Марка, харпунара. Међутим, пошто један од тих морнара беше онеспособљен, нама преостадоше само двојица да се за њих постарамо.

Путујући овим водама, можете недељама клизити а да не такнете потезач или шкоту, да једва коло померите за једну жбицу, тако су благи и постојани пасати. Обноћ, стража се ретко мучи одржавањем некаквог осматрања, поготово што је страно једро скоро чудо у тим самотним водама. На неким лађама, из седмице у седмицу мучиш се да сазнаш кад, у ствари, долази твоја ноћна тура на палуби; тако мало пажње обраћа се на држање стража

тамо где у распуштености претпостављене сигурности свако дремка без страха.

Међутим, ма колико можеш бити немаран у чамчаној стражи нехајне китарице, човек који њу предводи мора се свог места на крменој палуби држати док не буде смењен прописно. Но, пошто је поспаност примерена свим природама, чак и Наполеону, који дремкаше крај свога стражара у снежном биваку, тако је често, по снежној месечини, или ебанској помрчини, куњао Марк, харпунар наш.

Лета нек му удес буде ове ноћи блажене, помислих док сам, током јутра што је претходило нашем подухвату, гледао тог човека што можда може побркати моје планове.

Него да се прикучим том делу своје приче. Током оног што се на пучини зове „пасје страже“ (измеђ четири сата и осам увече), морнари су доста живахни и обесни; њихова расположења се чак прелију далеко у прву од дугих „ноћних стража“; али пошто то истекне на „осам звона“ (поноћ), тишина завлада; чујеш ли глас неки, није херувимов: сви узвици су клетве.

На осам звона, морнари на палуби, сад ослобођени својих брига, испузају из својих спаваћивих склоништа у старим блузама мрнарским, или смоцима ужевља, и хитају својим висаљкама, скоро не прекидајући своје снове, док се

лењивци доле тромо вуку уз лестве, да наставе своје дремке на ваздуху отвореном.

Из тих разлога, дакле, безмесечна морска поноћ беше право време да се бежи. Отуд допустисмо да цео дан прође неискоришћен, чекајући на ноћ, кад ће, на знаменитих осам звона, деснобочна стража чамчана, којој ми припадамо, бити позвана на палубу.

Међутим, двадесет и четири сата брзо отклизи, те ме најзад из мучног дремежа трже „Хеј, деснобочњаци; осам звона, ви доле.“

Искочих из своје висалке и хтедох да запалим своју лулу. Међутим, лампа каштелска беше се угасила. Неки стари морски вук у сну је причао о морским псима. Царл и наш једини садруг стражарски пипали су свој пут у чакшире. Мало тог се чуло сем зујања мирних једара горе, удара валова о прамац, и дубоког дисања сневајућих морнара около.

Глава 7. ЗАСТАНАК. Добри стари Арктуруионе!

Материнско пловило, што ме тако често љуљаше у свом срцу храстовом, жалостан сам што кажем како те напустих на пучини широкој. Тако далеко од домаје, с тако шароликом посадом, с толико острвљана, чије брбљање

паганско, одјекујући кроз твој труп хрушћански, мора да гадно вређаше сваку греду палубну.

Стара лађо! Где сад плови твој самотни дух? Јер се о стаменој лађи *Арктуриону* ни реч више не чу од оног мрачног часа кад се ми отиснусмо од њених на пропаст осуђених платница. У које време буре, на какав крик галебов, потапајући вртлози свршише свој посао, ниједан смртник не зна. Потону ли немо, беспомоћно, у мирне дубине тога мора летњег, убијена окрутном оштрицом сабљака? Бивале су такве ствари. Или јој судба беше боља? Оборена док се храбро борила с ударима ветра, раширених олујњача, с поседнутим кормилом, и сваким морнарком на свом месту; ко што *Стршљен* потону, са свим својим људима на месту, у некој бури далекој.

Но су залудна нагађања. Будући пловило врло старо, могла је потонути; или оставити кости на каквом подмуклом хриду; но, ко што је то с многим скитницама далеким, њена је судба тајна.

Молим ти се, Боже, да дух тог изгубљеног брода што лута надалеко кроз ковитлаве магле олуја поноћних – као што маринци верују за нестале лађе – никад не опседа моје стазе будуће на валима. Мирно нека на дну мора почива; и слатко нека спавају другари ми бродски у најнижој зони

водној, где скитачки морски пси не долазе, нити се валови ваљају.

Напустивши *Арктуриона* онда кад то учинисмо, Џарл и ја ненамерно избегосмо гроб морнарски. Чујемо за провиђењска избављења. Беше ли ово једно? Но живот је свима сладак, а смрт тешко пада. Што се мене тиче, скоро да сам у кушњи да оборим главу што избегах удес својих другара бродских; нешто слично оном што је црвенео што избеже покољ грозни код Термопила.

Мада не могу потиснути језу кад помислим на крај те старе лађе, немогуће ми је и да замислим да је то што је ми напустисмо икако допринело њезином губитку. Ипак, желео бих добога да лађа *Арктурион* јоште плови; да ми буде дано да још једном газим њеним добро знаним палубама.

Глава 8. ОТИСКУЈУ СЕ, VELIS ET REMIS. А сад да испричам како, кушани ђаволом или добрим анђелом, тисућ миља од копна, кретосмо на то путовање западно.

Беше поноћ, пазите, кад започе наша стража; а моја тура за колом што је сад наилазила требало је, наравно, да се избегне. Под неким прихватљивим изговором, наговорих нашег јединог стражарског садруга да је преузме, те тако себе оставих неспутаним, а истовремено се њега трсих на

задовољавајући начин. Јер будући да он беше човек доста дебео, голем потрошач „брашненог пудинга“, и с добрим разлогом сматран за сељачког сина, нисам сумњао да ће следити свој стари обичај и посветити се дремкању над колом. Што се тиче вође страже – нашег харпунара – он је наследио гнездо од старих блуза у заветрини крменог јарбола, које његов претходник остави пријатним и топлим.

Ноћ беше чак црња него што ми предвидесмо; не беше ни трага од месеца, а тамногримизна сумаглица, на коју се каткад обноћ наиђе у близини Црте, напо застираше звезде од погледа.

Сачекавши двадесетак минута пошто задњи човек из претходне страже оде доле, ја махнем Царлу, те ми смакнемо ципеле с ногу. Он се онда спусти у каштел, а ја одбазам позади, ка крменој палуби. Све беше мирно. Ја трипут пређох шаком сасвим испред лица заспалог клипана за кормилом, а тачно измеђ њега и светла кућишта компаса.

Марка, харпунара, не беше тако лако проверити. Зазирао сам да му приђем. Ипак, лежао је мирно; а био заспао или будан, нема више одлагања. Опасности се мора изложити за време притиска. А наше уши беху ко у птичара, да ухвате сваки шум.

Кретосмо на посао, без преше, али брзо и тихо. Наше разне залихе буду одвучене из својих скровишта и стављене у чамац, који висаше на заветарном боку лађе, боку уроњеном у воду, што је неопходан предуслов за покушај бекства. И мада је на заласку сунца чамац био према ветру, ипак га је, како предвидесмо, промена смера брода током прве страже довела у заветрину.

Покушавајући да померимо своју гломазну бачвицу и да је дигнемо у чамац, нађосмо да се то, због пружања пута између, не може учинити споља а да се не ризикује чегртање, као и напрезање пловила при спуштању. Ипак се пронашло решење, мада у последњи час. Причврстивши дугачко уже за бачвицу, које беше сасма затегнуто, ми је опрезно спустисмо у воду, а отпустимо довољно ужета да обезбедимо да се она вуче иза лађе, тако да не лупа у бакар. Други крај ужета онда вежемо за крму чамца.

Срећом, то беше задња ствар коју је требало урадити; јер је бачвица, делујући као терет кретању брода кроз воду, тако утицала на његово крмањење да га је осетно бацала у ветар. А ово, потакавши кормило да се покрене, мора ускоро раздрмати клипана постављеног ту, аколи већ није будан. Међутим, то што бачвицу бацисмо у воду умногом нам поможе у овом погледу: то успори кретање лађе, које, захваљујући лакој поветарцу, не беше врло брзо било кад

у току ноћи. Да јесте, свака нада да се побегне а да се прво не устави кретање брода била би на граници лудила. Овако, једина одважност дела извршеног те ноћи беше у том што се спустисмо док је лађа још секла море, мада само умерено.

Све сад беше спремно: дизалице окренуте унутра, везе отпуштене, а чамац подоста спуштен, те ми, шчепавши конопце чекрка, тихо крочисмо у њ, по један на сваком крају. Мртви терет бачвице позади сад је ту бродицу вукао водоравно кроз ваздух, тако да се конопци чекрка затегоше чврсто. Она је дрхтала као делфин. Упркос томе, да се нисмо плашили њеног гласног пљеска кад удари о вал, могли смо лађу напустити тихо као дах тело. Но то није долазило у обзир, и наши планови беху спремни према томе.

„Све спремно, Царле?“

„Спремно.“

„Човек у мору!“ дрекнух ја колико ме грло носи, и узе ко муња клизнуше кроз наше опрљене шаке, а чамац, уз страховит удар, одскочи на грбини мора. Једно лудо шеврдање и гњурање, једно ужасно затезање чекрка кад утонусмо у корито валова, потезани вученом бачвицом, и наши ножеви пресекоше конопце чекрка – нисмо ризиковали да откачињемо колотуре – наша весла буду

истурена, те добри чамац заошија, с прамцем према заветрини.

„Човек у мору“ сад се викало од кљуна до крме. Одмах чусмо збркано трапање морнара док јуре из својих снова у скоро недокучну таму.

„Човек у мору! Човек у мору!“ Мени срце залупа кад тај људски крик ужаса стиже из црне надсвођене ноћи.

„Кормило низ ветар!“ чу се ускоро од првог официра. „Праћај крстац великог једра! Брзо чамцима! Шта је ово? Један већ доле? Изврсно! Задржи, онда те друге чамце!“

Дотле су се неколики морнари дерали док потезаху праће.

„Сеци! Сеци све! Спуштај! Спуштај!“ нестрпљиво викаху морнари што већ беху ускочили у чамце.

„Сускрени лађу и све причврсти,“ викну капетан, очигледно управо искочивши на палубу. „Један чамац је довољан. Домаћине, истакни светло с кременог јарбола. Чамац, е–хеј! Нађосте ли тог човека?“

Никаквог одговора. Тај глас стиже из облака; лађа се нејасно видела ко дух. Ми се бесмо уздржали да не весламо, а сада смо, шаком преко шаке, увлачили уже причвршћено за бачвицу, коју ускоро подигнемо у чамац, и одмах се опет прихватисмо весала.

„Веслајте! Веслајте, људи, и спасите га!“ опет викну капетан.

„Разумем, господине,“ одговори Џарл нагонски, „весламо што жешће можемо, господине.“

И јесмо веслали, док се с лађе ништа није чуло сем збркане вреве и, овда—онда, промукли повик капетанов, предалек да би се разумео.

Ми сад раширимо своје једро на лак поветарац; те смо, равно у таму и право ка заветрини, веслали и једрили док не свану јутро.

Глава 9. ВОДНИ СВЕТ ЈЕ САВ ПРЕД ЊИМА. На пучини у отвореном чамцу, и хиљаду миља од копна!

Убрзо после сванућа, на сивој прозирној светлости, једна тачка према приветрини ломила је равну црту обзора. То беше лађа, запућена ка североистоку.

Да нисам знао за крајњу равнодушност морнара према таквим несрећама као она коју посада *Арктуриона* мора да је приписала прошлој ноћи (ако капетан није наслутио истину), ја бих ту тачкицу посматрао с много грижње савести. А нисам се, у ствари, осећао у неком врло ведром расположењу. Јер свест да те сматрају мртвим јесте најближа претпостављеној непријатности да си то у стварности. Човек се осећа ко властити дух што

незаконито изнајмљује мртво трупло. И Џарлов поглед изгледаше тако чудно да га ја замолих да гледа другде.

Сад кад бесмо безбедни од свих напора капетана да спасе оне које највероватније сматра изгубљеним, и подједнако одсечени од сваке наде да се вратимо на лађу и кад бисмо то хтели, решеност која ми досад даваше снаге поче попуштати у сразмери с ужасном осамом тог призора. Пре овога, океан сам посматрао као роба, парипа да ме носи куд ја кажем, чије се ћудљиве склоности, иако су моћне, често покажу нешкодљивим, када се супротну генију човековом. А сад, каква промена! У нашем крхком чамцу, радо бих саградио олтар Нептуну.

Каква смо пука играчка валима, што нас с ругањем гурају од кресте до кресте, као што се, од руке до руке, душе изгубљене могу бацати дуж ланца сенки што ивиче пут у Тартар.

Но, тонули или пливали, ево пада у море с трудом! Разведри се, Џарле! Ха, ха! Како весело а ипак ужасно једримо! Горе, горе – лагано горе – мучећи се уз дугачак, миран вал; онда мало изравнати на његовом врху, као планка на шини; па доле, урањамо наглавце у запењени амбис, докле, устављени, не клизнемо опет нагоре. И тако смо ишли. Сада сахрањени у водним дољама – једру нам

доконо лепрша; онда горе дигнути – платно се надује, а видимо обзор најдаљи.

Да наша присност с послом китолова није дивље кретање наше бродице лишила његових новитетских ужаса, ми бисмо били тек жалостан пар. Међутим, целодневно веслање за китовима, лађа остављана миљама позади, и целе тамне ноћи провођене закачени за та чудовишта, убијена прекасно да би се одвукла до лађе далеко ка заветрини – све то, и много више, навикне човека на необичне ствари. Смрт, јамачно, има уста црна као вучја, и бити гурнут у њене чељусти ствар је озбиљна. Но је сасвим сигурно истина (а ја не преносим рекла–казала) да морнарима, као класи, та грозна краљица не изгледа ни упола тако страшна каквом се чини онима што је гледају на копну само, и са смерне раздаљине. Као многим ружним смртницима, црте лица су јој мање страшне кад се упознају; и ако се среће често и дружевно, важи стара изрека о томе да присност рађа презир. Тако је и с војницима. Од дрхтавог регрута, три главне битке праве мрког гренадира; и онај што презаше од ждрела топа сад је спреман да брк свој уступи као сунђер.

И збиља, пошто је смрт задња душманка свију, душе јуначне чикаће је док могу. Но мудри пре треба да је

сматрају пријатељицом несмиљеном, која нас, и против наше воље, животних зала победно ослобађа.

А тек је мало разлике у начину умирања. Умрети је све. Смрт смело дочекиваху и они што не видеше крв што беше црвена, тек њено лако плаветнило видеше кроз вене. А душу испустити гордо, из своје тврђе изаћи са свим почастима ратним, није ствар жиле и кости. Мада у затвору, Џефри Хадсон, кепец, умро је храбрије неголи Голијат, див; а потоњи крај лептира постиди нас све. Неке жене живеле су дичније животе и умрле смрћу дичнијом неголи мушкарци. Под претњом ломачом, Кренмер с митром признаде кривицу; а кроз своју одважност, усамљена удовица из Едесе заустави плиму прогањања Валенсових. Није велико јунаштво погинути са мачем у руци, и с хвастањем на усни, заоденут сав у потпуну витешку опрему. Јер и алигатор умире у свом оклопу верижном, а сабљак се не предаје. Издахнути, благог ока, у својој постељи, надилази смрт Епаминондину.

Глава 10. НАМЕШТАЈУ СВОЈЕ БАЛДАХИНЕ И СОФЕ, И ТРУДЕ СЕ ДА СТВАРИ УЧИНЕ УДОБНИМ. Наше мало пловило ускоро би сређено. Од понете резервне снасти направисмо пута за јарбол, а чамчану чакљу претворисмо у згодан прикосник за флок. Будући да смо се кретали низ

ветар, раширисмо ово једро на супротну страну од великог једра. Потоњим се, у складу с навадном снасти китоловних чамаца, руковало сохом и шкотом. Могло се очас смотати или разапети. Вреће с хлебом сложисмо у покрити простор око тупака, сада некорисног дела опреме, који стог беше уклоњен. Обноћ, Царл га је користио као јастук, а говорио је да му главу удобно мрда кад се чамац љуља. Драгоцену бачвицу везасмо чврсто у средини броднице, и тиме веома побољшасмо своје једрење.

Елем, пре напуштања лађе, добро смо се постарали да наше пловило буде снабдевано свом оном опремом којом је, по прописима рибарства, китоловни чамац стално опскрбљен, и ноћу и дању, на води или окачен. Обешено дуж наших разми унутра беше шест харпуна, три копља и ашов за сало; сви оштри ко бријачи у канијама кожним. Сем ових, имали смо три сигналке, пар двогалонских бурића за воду, неколико исполаца, чамчану секирицу за пресецање китовског ужета, два помоћна ножа за сличну намену, и неколико мањих предмета, такође коришћених у лову на левијатана. Уже и буре за уже, пак, беху на лађи.

А овде се може поменути да се, да би се спречио притисак на чамац кад је окачен на боку лађеном, тешко уже китовско, дуго преко двестохвати, и нешто више од палца у пречнику, држи на лађи кад се не користи,

смотано у свом бурету ко змија бескрајна. Међутим, то је буре увек спремно да се убаца у чамац. Елем, пошто нам уже што припада нашем чамцу беше бескорисно, ми га остависмо намерно.

Него добро обратисмо пажњу да далеко најважнија ствар у опреми чамца китоловног буде ушушкана на своје место. То беше водонепропусни бурић, добро заклопљен на обе стране, а садржаваше мали компас, кутију с трудом и кремен, свеће, и коју десетину двопека. Тај бурић је стална мера опреза за оно што се тако често дешава у гоњењу кита уљешуре – подуже одсуство са лађе, њено губљење с видика, или то да је више не видите, док се, годинама потом, не врнете у домају. У том истом нашем бурићу чинило се да су смештени живот и смрт, барем се тако чинило честитоме Џарлу. Тек што се бесмо удаљили од *Арктуриона*, а он начас испусти весло и ухвати се овога у мраку.

Кад дан најзад стиже, ми избисмо поклопац бурића малим чекићем и длетом, увек причвршћеним уза њ у ту сврху, и извадисмо компас, који нам је сијао као око људско. Онда празнину попунисмо бисквитом, па све записмо, и оброче набисмо док се више нису мицали.

Спрва бесмо збуњени како да учврстимо свој компас. Но Скајац најзад извуче свој нож, те усече округлу рупу у

најзадњој клупици, или седалу чамца, и ту уметну бронзану кутијицу у којој је игла.

Изнад крме чамчане, раширисмо, од неког старог платна, које беше обезбедила промишљеност мог Викинга, некакву једноставну тенду, или, пре, прекривач. Ово се, пак, показа као мала или никаква заштита од блеска сунчаног; јер управљање великим једром ускраћиваше да се тај заклон знатније издигне. А кад ветар беше јак, бивали смо принуђени да га сасвим оборимо, јер је ветар, будући страга, и улазећи испод платна, скоро дизао у ваздух лаку крму чамчану, и тресао прекривач као да је доња сукња што скреће око бурног ћошка. Но када би пуки дашак море мрешкао, а сунце било ватрено вруће, беше врло пријатно ленчарити у овом сеновитом уточишту. Беше као да си премештен с роштиља у хладовину у орману. А Џарл – много жилавија птица од двеју – добровољно, из обиља љубазности према свом другару, остајаше изложен на кормилу, скоро два сата према моме једном. Није женског зазора имао, Викинг стари, да не поквари свој тен, који већ беше више него бронзан. Преко обичне препланулости морнарске, чинило се да је маскиран визиром од јапанског лака, свуда истачканог пегама, тако јарко жутим и правилно округлим да изгледаше да су ту опрљене лећом.

У трагикомичним расположењима што би ме повремено сустигла, ја бих на поцрнелог Скајца погледао са шаљивим уживањем. Набасамо ли на канибале, мислио сам, онда ћу те, већ печеног Норвежана какав си, надживети да те ожалим; барем док се окрећем на ражњу.

Но од такве судбе, једва да и треба рећи, нисмо стрепели.

Глава 11. ЦАРЛА МУЧИ УКОЧЕНОСТ ВИЛИЦЕ. Ако икад опет будем поринуо чамац китоловни са бочне ивице лађе на пучини, добро ћу пазити да мој другар буде момак бодар, са звечком од главе. Ма колико био луд, сама лудост његова, све док је он живахан у томе, биће своје оправдање.

Ко не воли, повремено, веселог глупана, једног од оних кикотавих, ведрих тиквана, с устима што се клибере? Нису ли такви добро уређена давања Провидности, будући да празнине попуњавају, оживљавајући, у временима друшвеног мртвила, досаду постојања, сем што одржавају, овда—онда, а у ствари на многим странама, разних људи добро мишљење о себи самима? Па шта ако им је говор каткад бљутав као вода после вина? Па шта ако је, душама непријазним и раздражљивим, огорчење и да виде сам „кез“ њихов, а њин блебет потицај на самоубиство? Не

будимо строги према њима због тога, него их пустимо да поживе зарад добра које могу чинити.

Али Царле, драги, глупи Царле, ти не беше један од тих. Ти си фацу носио сличну оној у ђакона изопштеног. И шта год да се дешавало, она беше увек иста. Мирно си се, у себи, окретао на својој трезвеној осовини, ко точак у машини што се вечно врти, гледао га или не. Јест, Царле! Зар ниси био вечно усредсређен на то да се стараш о ономе што толико њих занемарује – својој властитој работи? Зар, такође, ниси био тиме вечно заокупљен, без изгледа да икад довршиш своје ћудљиве послове и да рачун завршни изравнаш?

Међутим, како мени повремено беху заморне та вечита сањарења у мог јединцаога садруга. Чезнуо сам за нечим подстицајним; за провалом речи; за некаквом људском живошћу. Пошто залуд настојах да извучем нешто такво из Царла, пробах све то сасвим сам, свирајући на свом телу ко на инструменту; певајући, вичући и правећи бесмислене покрете, док мој Викинг не поче строго буљити, а и ја сам не застадох да размотрим јесам ли полудео или не.

А како објаснити Скајчеву озбиљност? Јамачно није почивала на мучаљивости филозофској; он не беше никакав идеалист, неимар етерични, градитељ тврђава летећих. Беше незамисливо да су та сањарења његова

манфредска и узвишена, да подсећају на дела неизречна, исувише тајновита да се на њих укаже и најдаљим навештајима. Све претпоставке што не долазе у обзир.

Преживања његова беху загонетка. Упитах га, забринуто, има ли, у неком делу света – Савани, Сурату или Архангелску – уопште неку жену, да на њу мисли; или децу, па носи тако дугу фацу. Нигде ни једног ни другог. Те тако, како он, по властитом признању, није ничег имао на шта би мислио доли себе самог, а у њему беше мало чега доли честитости (које, узгред, имаше да се може сматрати да беше пун до руба), чему сам се могао врати него својој теорији првотној: наиме, да у мировању умне способности његове изађу и његово тело препусте само себи.

Глава 12. ЈОШ О БИВСТВОВАЊУ У ОТВОРЕНОМ ЧАМЦУ. Трећег јутра, у свануће, ја сам седео за крменим веслом, два сата пређе сменивши Џарла, сад заспалог. Некако, и ненадно, обузе ме осећај погибли, тако јак да тешко да могаше бити погоршан најпотпунијом осамом.

На палуби лађе, пуко осећање уздигнутости над водом, и ширина видика којом располажеш, дају степен самопоздања који те наводи да кличеш у својој замишљеној сигурности. Међутим, у отвореном чамцу,

спуштеном до саме равни мора, ово осећање скоро сасвим те напушта. Сем ако таласи, у својим скакутањима, не набаце тебе и твој иверак на једну од својих величајних крести, твој је видокруг мало већи него што би на дну бунара био. У најбољем случају, твој понајдаљи поглед, у једном правцу барем, јесте по лагано заваљаном мору, кад се спустиш у мрачне, магличасте просторе измеђ дугачких и једнаких бибавица. Тада је то, начас, слично гледању уз и низ сумрачан пропланак, бескрајан; где две зоре, по једна на сваком крају, као да се пробијају кроз полупрозирне врхове течних брегова.

Међутим, не задржавајући се дуго у тим немим дољама, од водне литице до литице скакаше, ко морски дивојарац, наше усамљено пловило – јарац у Алпима!

Како је валовит обзор; ко голема змија с десет хиљада свитака, смотана свуд око глобуса; а ипак тако близу, наизглед, да се чини да је твоја шака може дотаћи.

Каква усамљеност; кад се сунце дигло и похитало уз небеса, ми га поздрависмо као путник у Сахари појаву удаљеног коњика. Осим нас, чинило се да су сунце и *Дивојарац* све што остаде од живота у свемиру. Жудели смо за његовим ведрим колутом као што у страног земљи путник радосно поздравља лице из домаје, које тамо пролази незапажено. А зар сунце није сапутник? Зар

обојица не идемо на запад? А како нас оно свакодневно брзо сустиже и престиже, хитајући крају свога пута.

Кад прође једна седмица, док смо постојано пловили напред, дању и ноћу, а ничег на видику сем тог истог— истацког мора, зар је чудо што најзад мисли узнемиравајуће уђоше у наша срца? Аколи незнано ону тачку прођемо где, по нашем рачунању, леже наша острва, на какво ћемо се безобално море навести? Каткад, те зле слутње збуњиваху моју предодбу о положајима скупина тамо даље. Све постајаше нејасно и збркано, тако да сам замишљао да западно од оточја Краљев Млин и ланца Ратак не може да буде ничег сем мора бескрајног.

Глава 13. О ХОНДРОПТЕРИГИЈИМА И ДРУГИМ ЧУДНИМ ХОРДАМА ШТО ВРВЕ ЈУЖНИМ МОРИМА. Повремено би на нашем путовању било призора што мењају слику, нарочито кад би сазвежђе Рибе било у успону.

Веле да се славно ботанише на бескрајним преријама Арканзаса; ја студента ихтиологије поверавам отвореном чамцу и пуштама океанским Пацифика. Док твоје пловило клизи даље, какве ли чудне немани пливају крај њега. Другде се не виде ништа њима налик. И не нађу се у књигама природњака.

Иако је Америка открита, непознати су Китаји морски. А ко год Пацифик пређе, могао би држати часове Буфону. Морска змија није бајка; а у мору, та је змија тек баштенски црв. Ту је више чуда него чуда непризнатих, и више неоткритих призора него што смо ти и ја о њима сањали. Само кртице и шишмиши треба да су скептици, а једина права превара јесте да жив човек себе мртвим прогласи. Нека узор наш буде Сер Томас Браун, који је, док разваљиваше „Пучке заблуде“, од срца пригрлио све тајне Петокњижја.

Него баци поглед хватима у дубину мора – где си икад видео такву утвару? Голем полумесец с розима ко ирвас, и делтом од уста. Лагано тоне, и више се не види.

Доктор Фауст видео је ђавола; а ти виде „ђавољу рибу“.

Погле опет! Ево стиже једна друга. Џарл њу зове кошчати морски пас. Потпуно велик као кит, пегав је као леопард; а кљовасти зуби му преклапају раље ко они у моржа. Поморцима ништа већи страх не изазива неголи близина оваквога створа. Лађе велике с пута му закрмане. И треба, пошто су добри брод *Есекс*, и друге, потопиле морске немани, ко што алигатор гурне своју њушку рожнату у карипски кануј.

Стално присутна у нас беше зебња од неке ненадне несреће од стране изузетних зоолошких примерака, поред којих пролажасмо скоро сваког сата.

Гледе морских паса, видесмо их не појединачно, ни на десетине, нит на стотине; но на хиљаде и на миријаде. Веруј ми, има више морских паса у мору него смртника на копну.

Од тих плодних риба има врста баш колико пасјих. А по немачким природњацима Милеру и Хенлету, који, крштевајући морске псе, њима дадоше имена најпаганскија, они се сврставају у једну породицу; која породица је, према Милеру, главном хералдичару, несумњив огранак прастарог и славног племена Хондроптеригија.

Да почнем. Постоји обичан мрки морски пас, или морски адвокат, кога тако зову морнари; лопов похлепан, грабежљив, који је, упркос јаким ударцима које од њега добијаше, често опако шкљоцао на наше крмено весло.

Каткад, та господа пливају у јатима, нарочито око остатака убијеног кита. Они су стрвинари мора.

Затим смо често сретали кицошког плавог морског пса, дугачког, шиљастог момка силно отмена изгледа, витка струка ко у гизделина из Улице Бонд, и с најбељим редовима зуба што се само могу замислити. Тај отмени

фићфирић увек би се поред нас вукао с безбрижним перајем и тромим репом. Међутим, изгледаше паклено бесрдан.

Како се његов хладнокрвни, господски изглед разликоваше од грубог, дивљачног шепурења тигарског морског пса; округластог, крупног гурмана, растегнутих уста а скупљене савести, што плива околу тражећи ког може прождерати. Ове изелице су чистачи морнарицама, и прате лађе у Јужна Мора, те купе отпатке ђубрета, а каткад посластицу – залуталог морнара. Није чудо, значи, што их морнари оптужују. Укратко, Џарл ме једном убеђиваше да је, у некој привременој несрећи, најслађа утеха које се сети то да је, у своје време, уморио (не убио) јата тигарских морских паса.

Ипак је све ово погрешно. Исто тако треба мрзети серафа као морског пса. Обојицу је иста рука створила. А да су морски пси драги, сведоче њине обитељске нежности. Нема фурије тако округне а да нема неку страну пријазну. У дивљој пустоши, мајка леопардица мази своје младунче, ко Агара Исмаила, или краљица Француске дофена. Ми не знамо шта чинимо кад мрзимо. За то ја имам реч свог дентлменског пријатеља Стенхопа: да је онај што изјави да воли поштеног мрзитеља тек штована врста Хотентота, у најбољем случају. Ово није баш фин епитет, иако долази

од најфинијег међ људима. Кад, пак, копач речника изрече ту своју изреку, није баш неки хришћанин био. Међутим, тешко је неком ко се, као он, хипохондрији предаје, да буде испуњен млеком и скрушеношћу јеванђеља. Ипак, с дужним поштовањем, не признајем да је мој стари ујак Џонсон збиља веровао у то осећање што му се приписује. Волети мрзитеља – није него! Ко цмокће устима над злбом? Затим, мржња је ствар незахвална. Дакле, да мрзимо само мрзост; а кад једном дамо маха љубави, заљубићемо се у једнорога. Ах, најлакши начин је и најбољи; а да би мрзео, човек мора напорно радити. Љубав је уживање, а мржња мучење. А мрзители су сами себи вијци за палце, шкотске чизме и шпанске инквизиције. У пет речи – камо да су сијамски двогласи – онај који мрзи јесте будала.

Неколико дана, нашег *Дивојарца* пратитила су два од напред поменутих тигарских морских паса. Двојац поузданих нераздвојеника, што клипшу у нашој бразди, бок уз бок, ко пар друмских разбојника, чекајући своју прилику док ти не стигнеш до раскршћа. Међутим, одуставши, најзад, од тог ко од бесцилног задатка, они све више заостајашу, док се сасма не изгубише из вида. Прилично на жалост Скајчеву, који дуго стојаше на крми, с копљем дигнутим за ударац.

Међутим, од свих морских паса, спасите ме од стравичног белог морског пса. Јер иако ништа не треба да мрзимо, ипак су неке одвратности природне; а осећати одвратност није мрзети. Никада се још не могах натерати да будем пун љубави, или, пак, дружеван, кад се ради о белом морском псу. Он није она врста створења што придобија твоје наклоности.

Овај дух од рибе не среће се често, а показује се отвореније ноћу него дању. Као Тимон, увек плива сам, клизећи тик оспод површине и откривајући дугачко, нејасно обличје, млечне боје, а овда—онда му се види бездана јама зубна. Он нема потребу за зубаром. Виђен обноћ, где се прикрада ко утвара у води, с ужасним изгледом ведрине, бели морски пас би у нама двојици у *Дивојарцу* изазвао многу језу.

Дању, и по најјачој бонаци, често нас је трзао тежак уздах косатке, кад би, дигавши се лењо на површину, дубоко удахнула после дремкања доле.

Често смо посматрали насртљиву туну, рибу с верижним оклопом и златним крљуштима, Нимрода морског, којој као плен западне сва сила риба полетуша. Док би летеле од својих гонилаца, многе од њих би долетеле у наш чамац. Међутим, неодступно су умирале од ударца. Никакво неговање не могоше их повратити. Једно од њихових

крила ја откинух и раширих га да се суши под утегом. Кроз два дана, та танка опна, са шарама ко на листу, беше провидна као рибљи лепак, и обојена сјајним нијансама, као онима у свили што се прелива.

Скоро свакодневно смо опажали црнорибе, црне ко угаљ и сјајне. Чинило се да пливају стално се обрћући у води, као точак; док би им се леђна пераја свакочасно оку приказала, као паоци.

Од донекле сличне врсте, али мање, и с носом грађеним ко стригач, беху алжирци; тако звани, вероватно, са својих гусарских склоности да вребају мирне рибе на отвореном мору и да им опљачкају и тело и душу у једноме гуту. Зверски Турци! Против њих крсташки рат треба проповедати.

Осим ових, најђосмо на убице и млатаче, далеко најсрчаније и „најдрчније“ од племена перајарских. Мада мало веће од плискавице, чета њих не либи се да нападне и самог левијатана. Они драже то чудовиште као пси бика. Убице зграбе правог кита за његову голему, зловољну доњу усну, а млатачи му се причврсте на леђа, те га туку својим снажним реповима. Често излазе као победници, намучивши душмана до смрти. Ипак, истини за вољу, успе ли левијатан само једном да их докочи својим страшним репом, они лете у ваздух, као збачени с рогова Тауруса.

Тај приказ смо видели. Да је с нама био стари Вуверман, који некоћ намала дражење бика, ето ретке прилике за његову оловку. А Гиден или Изабеј могли би у слику убацили плаво, заваљано море. На крају, једно од Клодових летњих сунаца на залазу украсило би целину. Ох, веруј ми, створови Божји што се боре, пераје на пераје, хиљаду миља од копна, и с округлим обзором ко ареном – није то тема незнатна за ремек—дело.

Такви су неколики прикази великог Јужног Мора. Но све се не може испричати. Пацифик је густо насељен ко Кина.

Глава 14. ЦАРЛОВЕ ЗЕБЊЕ. Негде у ово време, нешто се десило. Мој добри Викнг је отворио уста и проговорио. То чудо се збило док се, с преклопним ножем у шапи, сагињао над средње весло, на чијем је руцељу, или ти дршку, водио наш алманах, правећи зарез за свако зашло сунце. Током неких четрдесет осам протеклих сати, ветар беше био лак и променљив. Држали смо за више него вероватно да нас струја тера на север.

Елем, пошто забележи те ствари, Царл избаци мисао да је утолико боље што је више ветра а мање струје; и да, дође ли дуга бонаца, за коју има неког изгледа, ми боље да се прихватимо својих весала.

Да се прихватимо својих весала! Као да прелазимо скелу, а не океан, где треба сву силу лига прећи. Та помисао посредно изазва све могуће страхове. Да их се одмах трсим, ја започнем делити наш јутарњи обед. Јер да би се таквих ствари ослободило, нема ничег бољег од тог да се у се нешто сручи поврх њих; мада, често понављан, тај план је врло погодан да доведе до лошег варења; а лоше варење, до меланхолије.

А како стоји с нашом залихом намирница? Колико се тицало тога да се једе довољно, нисмо осећали ни најмањи зазор, јер се наше залихе показаше обилнијим него што смо предвидели. Међутим, занимљиво је изнети да смо осећали тек мало склоности ка храни. Вода беше, жива вода, хладна, искричава вода, једино за чим смо жудели. И њена залиха се, спрва, чинила довољном. Но како се наше путовање дужило, а ветрови дували слабашно, и бонаце наступале брзо, помисао да будемо лишени те течности драгоцене нарасташе у нешто блиско мономанији, нарочито код Царла.

Сваких пар сати, с чекићем и длетом што припадају бурићу с кутијом за труд, он би клепао по драгоцепој бачвици, набијајући обруче, док ја не бих помислио да ће их разбити у својој претераној брижности.

Елем, та бачвица лежаше на свом данцету у средини бродице, где се, мање–више, морска вода стално скупљала. Док је он ту непрестано умакао прсте, мога је Викинга мучила мисао да та морска вода има укус мање слан него она поред чамца. Јамачно да мора бити да бачвица цури. Те би је он обрнуо, док влажна страна не буде горе, а она би се брзо осушила као кост. А сад, својим ножем, он би нежно испитивао спојеве дуга; главом одмахивао; гледао горе, гледао доле; кушао воду са дна чамца, па ону из мора; затим би дигао један крај бачвице, те би пролазио кроз сва испитивања цурења која би могао смислити. И никад не беше сасма уверен да је бачвица читава у сваком погледу. А она, у стварности, беше напета ко бубњаче добоша што удараху код Серогорда. Ох, Царле, Царле! Мени, на мирној крми чамца, ти и твоја бачвица бесте предмет проучавања.

Осим те бачвице, имали смо, пуне воде, два чамчана бурића, пређе поменута. Она беху прва коришћена. Пили смо из њих на њихове оловне сискове, по толико и толико гутљаја трипут дневно; јер нисмо имали другог начина да измеримо допуштену количину. Међутим, кад дођосмо до бачвице, која имаше само чепну рупу, мада врло велику, беше по керећи – толико и толико лаптаја по глави, које посматрач љубоморно броји. Овај план, пак, беше добар тек за један дан, јер потом вода оде ван дохвата језика.

Стог смо свакодневно преливали из бачвице у један од бурића, и пили из његовог сиска. Међутим, да спречимо губитак везан за претакање, ми се најзад сетисмо нечег бољег – ципеле мог другара, која, лишена коже измеђ пете и лица, сужена на пети, и марљиво испрана у мору, би претворена у прикладну али доста савитљиву кутлачу. Њу смо држали окаченом у чепној рупи бачвице, да не морамо дваред губити воду.

Елем, калај даје арому пиву; глава луле од морске пене, исто дувану из Смирне; а бокасте чаше зелене сматрају се неопходним за пијуцкање рајнца. Шта, онда, рећи за кожни пехар за воду? Пробајте га, маринци што слушате.

Једног јутра, Џарл, пијући свој редовни оброк, упеца у кутлачи мртвог кукца, нешто налик комару големом, само крупнијем. Његова судбина? Бацање у море? У то не веруј, поред свих оних драгоцених капи прионулих за његове подугачке ноге. Држан је над кутлачом док и задња куглица не откапа; па и тада, пошто беше влажан, честити Џарл беше нерад да га баци у море.

Што се нашег ћилера тиче, не могасмо подносити усољену говедину; беше пресна као жива абисинска шницла, а слан као Краков. Осим тога, фицијско поређење не би вредело у погледу ње. беше далеко од тога да буде „мекана као мртвац“. Могли смо јести само двопек, чему се

не треба чудити, јер су и на броду поморци у тропима тек штедљиве изелице.

А овде да се не испусти савет, врло вредан неком будећем бродоломцу или отпловљенику, већ какав буде случај. Не једи свој двопек сув; но га умочи у море, што га чини пунијим и јестивијим. Током обеда, код Џарла и мене беше умачи и срчи: по један са сваке стране *Дивојарца*, умакасмо свој двопек у море. Ова замисао искључиваше зделице за прање прстију на крају нашег оброка. У целини, боравак на води није, напослетку, тако лош. Кинези нису будале. У поступку личног дотеривања, колико је згодно плутати у своме бокалу!

Глава 15. БОД У ПРАВО ВРЕМЕ ПРИШТЕДИ ДЕВЕТ.

Ко већина мучаљиве, озбиљне врсте људи, мој ваљани Викинг беше образац вредноће. Знам га како је, кад би у чамцима гањао китове, носио смотак конопа плетеног од траве, да од њега шешир сашије. И док би чамци непомично лежали, чекајући да се дигне ловина, његови би прсти неуморно радили на своме задатку, ко што стара госпа плете. Такође, као у искусне бабе, прсти му беху постали тако вешти и савесни да их очи његове пуштаху на миру, сматрајући непотребним надзор видни. И на овом нашем путовању му, кад не би био другачије заузет, прсти

збиља, ко и увек, беху уполени: парањем старих ртхорновских хлача зарад нити којом ће крпити наше блузе вунене; великим закрпама од скутова одбачене јакне што се користи при мотању једара, уметањем стражњица наших „дакија“; укратко, дотеривањем наше подеране одеће свакаквим бираним старим сукном.

С правом смотреношћу старог мрнара, беше понео са собом скоро сву садржину свога ковчега. Његова драгоценна „радна врећа“, с његовим прибором за шивење, беше брижљиво спакована на дну једног од његових дењака; а њега је имао колико стара девојка на својим путовањима. Уистину, стари морнар је умногом ко стара девојка, мада, строго говорећи, далеко од тога да заслужије тај погрешно схваћен назив. Боље бити стара девојка, жена која има себе за мужа, него жена будале; а Соломун више него натукњује да су сви мушкарци будале; и сваки мудар човек зна да јесте то.

Кад би шваљу изигравао, Џарлово омиљено седало беше мала троугласта зараван на прамцу; која, будући најсувљи и највиши део чамца, беше најбоље прилагођена његовој сврси. Ту би сатима тај честити кројач седео, крпећи и шијући, не марећи за широки океан окол; док би се, без престанка, његов клемпави гвајаквилски шешир климао горе–доле спрема обзора испред нас.

Код њега то беше врло важно занимање. Немо би главом климао, као непокретни кип у опери „Дон Хуан“. У ствари, никад није говорио, осим да би дао језгровиту изјаву гледе мудрости држања гардеробе у добром стању. А у том би мој Викинг покадшто постајао као пророк. Многи сат бисмо ми клизили, док бих ја дубоко размишљао на крми, с руком на кормилу; а Џарл, скрштених ногу на другом крају чамца, постављао закрпу на закрпу и, у дугим размацама, правило на правило; овде неколико изрека, а тамо безброј бодова.

Глава 16. ЗАПАЛИ У БОНАЦУ. Осмог дана наступи бонаца.

Она стиже ноћу, тако да ја, када се пробудих у свануће и скрстих руке изнад разме, угледах призор који је врло тешко описати. Сунце беше и даље испод обзора; можда јоште надамак равница Парагваја. Но је зора била прејака за звезде, које нестадоше, све једна по једна, ко лампе што бледе после бала.

Елем, као што је лице огледала празно, и тек зајми својство од онога што одражава, тако, за бонаце у тропима, са безбојним небом горе, океан, на површи својој, једва да нуди знак постојања. Нестане дубока модрина, а стакласто почело лежи у заносу, невидљиво скоро као ваздух.

Међутим, тог јутра, та два свода небеса и воде као да се стопише у мутну елипсу. Исто тако, *Дивојарац* као да плуташе у ваздуху колико у мору. Све беше стаљено у бонацу: небо, ваздух, вода, и свемир. Ниједна се риба није видела. Тишина беше као у вакууму. Никаква живост се не скриваше у ваздуху. А ово тромо мешање и снивање свију ствари чинило се да је сив хаос у зачећу.

Ова бонаца потраја четири дана и четири ноћи; током којих тек неколико намрешканих пруга од ветра учини приказ разноликим. Оне беху слабашне ко дах самртника.

Жега повремено беше силна. У подне су небеса жарила ко запаљен рудник угља. Наша кожа се смежурала ко ланено платно; вид нам се помутео; мозак помео.

На наш ужас, вода у бачвици поста млака, устајала и помало смрдљива, без обзира што смо своју резервну одећу држали згомиланом на бачвици, да је штитимо од сунца. На крају, Џарл повећа чепну рупу, и пажљиво је остави откритом. Тој смо предострожности, без сумње, дуговали више него што смо мислили. Сад смо сматрали да је мудро смањити наше следовање воде на најмању меру прикладну за садашње очување живота, гушећи сваку жељу за још.

А то не беше све. Горње платнице чамца почеше се кривити, а овде—онде пуцати и цепати се. И мада смо га влажили морем, један од крајева платнице покрену се из

свог места; а оштри, ненадни звук, који разби врелу тишину, натера нас обојицу да скочимо на ноге. Море очас провали унутра; али ми се за невољу снађосмо тако што бунтовну платницу причврстисмо конопцем, јер клин нисмо имали; а онда исплакнусмо чамац, скоро допола пун воде.

На други дан бонаце, извадисмо јарбол, да спречимо да не буде избачен повременим ваљањем големих, глатких бибавица што нас сада сустизаху. С даљине од много лига, некаква олуја, пошто је жестоко беснела, мора да нам шиљаше своје задње, замируће вале. Јер као што шљунак, убачен у бару, њу набора до ивице, тако, на све стране, морска бура делује као да је астероид у море пао, правећи кружне горске валовчине, што се шире бескрајно, место таласића.

Велики септембарски валови што се ломе о подножје Нетонућег Побрђа, далеко испред и најбрже броднице пељарске, вести носе. И врло често знају задњу тајну многе чврсте лађе, за коју се не чу откад луку напусти. У очима мојим, сваки вал на душу личи.

Како није требало крманити, Царл и ја се склонисмо, што смо боље могли, испод тенде. Током прва два дана, скакали смо у море, један после другог, на свака три—четири сата, да се купамо, држећи се за разму и оштро

осматрајући да се не појаве скитачки пси морски. Пар стопа испод површине, вода беше прохладна и окрепљујућа.

Трећег дана, у нас дође до промене. Баталисмо купање, јер нас тај напор исцрпљиваше превише. Зловољно смо лежали; окретали леђа један другом, и срдили се због и најмањег случајног додира наших тела. Не знам каква врста израза беше на мом лицу, али сам мрзео да гледам Царлово. Кад га јесам гледао, то беше буљење а не поглед. Ја постадох ћутљивији од њега. Не могу знати шта ме обузе, али сам желео да будем сам. Осећао сам да смо без помоћи све док траје бонаца; да ниједан не може другоме помоћи; а изнад свега, да би једном вода потрајала дуже него двојици. Не осетих грижу савести, ни најмању, због тих мисли. То беше нагон. Ко разбојник што душу испушта, желео сам да издахнем сам.

Добри Боже, избави ме од тог да бродолом претрпим са братом!

Та четири дана прођоше. А ујутро четвртог, хвала небесима, стиже поветарац. Стиже плешући, пренемажући се, тек мрешкајући море, док не захвати наша једра, пређе раширена на сам први знак његовог доласка. Он најзад мало ојача, а наш јадни *Дивојарац* као да устаде из мртвих.

Неизрециво пријатно! Поново зачусмо тихо зујање мора испод нашег прамца, док наш чамац, као птица, започе певати док се кретао.

Какав измењен приказ! Горе, слатка плава сумаглица у капима цеди светлост сунчану. А распрострајта преко света видљивог беше сунцем украшена, азурна, шуштећа одора океана, као хермелином кићена валовских крестами; све остало, плаветнило бескрајно. Таква каденца музичких звукова! Вали један другог гањају, и забављају се и кипте у обесној пени, намалане рибе пролазе гобајући се, а ето и шума крила док птице морске пролећу.

Ох, океане, кад се теби прохте да се смешиш, још си лепши од цветне ливаде или равнице.

Глава 17. РАСПОЛОЖЕНИ, ИДУ ДАЉЕ КА ТЕРИ ИНКОГНИТИ. Сад беше четрнаест зареза на руцељу Скајчевог весла – толико дана откад се отиснусмо од предње одстојњаче *Арктуриона*. А јоште никакве плутајуће гране, никакве чигре, никакве блуне, никакве птице гребенске, да покаже да смо близу копну. По тој дугој бонаци, куда нас све струје не моглоше занети?

Нисмо знали где смо тачно; али према нашем рачунању, слободној процени чворова пређених сваког сата, мора да смо препловили на запад тек мало више од сто педесет

лига; јер највећма наиђосмо тек на лагашне ветрове, и честе уставне бонаце, осим оне описане дугачке. Међутим, упркос минулих бонаца и струја, копна мора бити на западу. Сунце, компас, срца смела, и ветрови постојани, усмерише наш прамац тамо.

Стога храбро, мој Викинже, и не помињи утапање!

Баш тада нам збиља лакну, јер открисмо да се побољшава укус наше воде. Чинило се да снова пролази кроз ону врсту ферментације, илити врења, што је каткад својствена бродској води пошто се донесе на лађу.

Покадшто је она, неко време, мање–више гадног укуса и мириса, али опет доста бистра постане.

Но како се наша вода побољшаваше, ми постајасмо све шкртији с тим благом непроцењивим.

А овде је можда добро да се помене још једна ситна појединост, ма колико прозаична. Врстан мрнар какав беше, мој Викинг је био неумерен потрошач индијанске траве. Са *Арктуриона* је донео са собом једно полубуренце, са збијеним, на дну, јединцатим слојем црног дувана за жвакање, фосилски ишараног, ко примарна наслага геолога. То беше задњи ред његове богате залихе за дуго китоловно путовање, на које се укрцао пре више од три године. Сада, током бонаце, и неко време потом, навадна груди сиротога Џарла више не беше друштво

пријатно. Да направим досетку: трудио се да не жваће. Упитах га, зашто. Он одговори да му то скупља уста, а пре свега изазива жеђ, и да је некако врло мрско постало. Мени би жао, јер је одсуство његове раније увек присутне груде смањивало оно мало пуноће што преостаде у његовом образу; мада га, истини за вољу, више нисам позивао, као пређе, да пребаци тај големи залогај на десну или леву страну, и тако уравнотежи наше пловило.

Пошто прође бонаца, мој се морски кројач опет игле и конца прихватише; или би, преобразивши се у праљу, нашу одећу вешао да се суши на веслима дигнутим укусо у рашљама. А сви ти дроњави пламенци, ветар будући у крму, живахно нам помагаху да идемо напред, ко што раздрагани сиромаси, с крпама што вијоре на ветру, радосно кроз живот плове, и весели су иако су сироти!

Глава 18. ГОСПОДАР МОРСКИ ПАС И ЊЕГОВИ ПАЖЕВИ. Има једна риба у мору што увек, ко зловољан господин, на пут креће само кад је пратња присутна. То је лопатоноси пас морски. Тром, летаргично чудовиште, ружно ко његово име, и задња врста од свога рода, рекао би човек, коју ће тако вредно служити ко њега. Пратња му је састављена од оних лепих створењаца које морнари зову рибама пељаркама. Ноћу, пак, свита му се често повећа

присуством неколиких светлећих рибица, које иду испред, и машу својим зубљама као бакљоноше, те пут чудовишту осветљавају. Штета што не беше нека ража позади, као паж, да му носи репни скут.

Елем, чини се да је однос што постоји измеђ риба пељарки, горепоменутих, и њиног големог, незграпног господара, једна од најзагонетнијих ствари у природи. У сваком случају, мене сиротана збуњује да бих је разумео. Да чудовиште тако дивље трпи да пет–шест искрица, дугих једва четрнаест палаца, поцупкује око мрког трупа његовог сасвим некажњиво, само по себи је чудно. А кад се узме у обзир да изгледа да рибе пељарке, по обостраном споразуму, служе као извиђачи морском псу, да га на опасност опомињу, и обавештавају о близини плена; и да, штавише, у случају да он буде убијен, показују свој бол извесном узнемиреношћу, другачије необјашњивом, цела ствар постаје тајна недокучна. Чуда збиља има напретек. Не треба да мртац буде ускрснут да нас то убеди у неке ствари. И мој Викинг се чудило тим рибама пељаркама баш ко што би се Петокњижу чудило.

А можда ће један мали догађај, што се збио отприлике у то време, најбоље објаснити ту ствар.

Клизили смо напред, једва три чвора на сат, кадли мој другар, који је дремао над размом, одједном скочи на ноге

и показа на големог лопатоносог морског пса, удаљеног мање од дужине чамца, и око по хвата испод површине. Копље одмах би шчепано са свога места, и Џарл, веран свом позиву, хтеде да га завитла на рибу, али га ја, заинтересован призором његових сјајних малих извиђача, замолих да одустане.

Један од њих беше тик испод морског пса, грицкајући његово трбушно пераје; други изнад, лебдећи око његовог леђног прибора; по један на сваком боку; а живахни пети вртео се око носа његовог, ко да има да саопшти нешто поверљиве природе. Они беху светле, челичноплаве боје, наизменце с гагатно црним пругама; с љескавим трбусима, сребрnobелим. Држећи се за грбину морског пса, беше четири–пет ремора, или прилепуша; подмуклих паразита, које је немогуће уклонити с било чега за шта приону, а да им се живот не уништи. Ремора је слаба у пливању; отуд се искључиво креће на леђима већих риба. Као пијавица, привуче се ближе него лажан брат у благостању, ближе него просјак уз добротворце, ближе него Вебстер Уставу. Али се и храни од оног за шта приања, јер су њени пипци повезани непосредно с једњаком.

Морски пас пливаше тромо, не правећи ни таласића, али покадшто тресући своје ресе Медузе, које се превијаху и коврчаху с ужасном живошћу. Овда–онда, жустре рибе

пељарке сунуле би од његовог бока амо–тамо, највећма ка нашем чамцу, али би се, пре новог поласка, увек враћале своме господару да пријаве кретање.

Мени једна мисао паде на памет. На крај једног ужета ставим меку од комадића наше скоро неупотребљиве усољене говедине, те је пустим да се вуче у мору. Очас предњи извиђач доплива до ње; оклеваше; устави се; али најзад приђе, живо омириса уже, па одгризе један прецизан залагај и повуче се ка морском псу. Још часак, па се сам велики Тамерлан споро окрете и усмери свој црни тополики нос ка нашем боку. У међувремену, рибице пељарке јуриле су амо–тамо, силно узмуване, ко људи приглупи у стању живчаног узбуђења.

Тамерлан је замало пливао све ближе, цело време лењо гледајући *Дивојарца*, као дивљи вепар јаре. Изненада јурну и у пени зграби меку. А следећег трена, подигнуто коплје полете ка његовој лобањи, те он, свој реквијем бијући својим снажним репом, лагано потону, кроз властиту крв, ван домаха ока. Доле с њим запливаше устрашене рибе пељарке; но убрзо потом, њих три буду примећене близу чамца где клизе напред уједначеним темпом; по једна са сваке стране, а једна испред, баш као што су двориле свога господара. Без сумње, једна беше испод нашег киља.

„Добар знак,“ рече Џарл; „никаква шкода неће нас снаћи догод оне остану.“

Но како било да било, пратиле нас јесу, много дана потом, док се не зби један догађај, који доведе до њиног повлачења.

Глава 19. КО ТО ИДЕ?. Џарлово весло показиваше шеснаест зареза на руцељу кад се једне вечери, док увећано сунце тицаше обод обзора, спазише најгорњи крстаци лађе, оцртани као мрежа паукова спрема његовог гримизног колута.

По јасном времену на пучини, једро, невидљиво у пуној поплави поднева, постаје приметљиво пред залаз сунца. Обрнуто је ујутро. На видуку у сиву зору, далеки брод, мада се у стварности ближи, удаљава се с погледа како се сунце све више диже. Ово важи док његова близина не учини да он брзо доспе у нормалан видокруг. И тако је, овда—онда, и с другим удаљеним стварима: што више светла бацате на њих, то више замрачујете. Нека откровења најбоље се покажу у сумрак.

Појава тог странца немало нас изненади. Међутим, разведривши се, као да је тај сусрет добродошао, Џарл изгледаше срећан и пун очекивања. Он, пак, брзо промени

своје понашање кад примети да сам ја склон да се састанак избегне.

Очас наша једра буду спуштена, а ја позовем Џарла – који беше мало безвољан да послуша – и истурим весла; те ми, веслајући обојица, кренемо побочице од свог пређашњег курса.

Ја сам слутио да је тај брод китарица, те отуд да су нас они, уз помоћ дурбина, којим њени осматрачи мора да тренутно обзор претражују, можда могли опазити, а посебно стога што ми бесмо на исток од лађе, у смеру који је, при залазу сунца, најповољнији за опажање далеког предмета на пучини. Даље, наше платно беше снежнобело и упадљиво. Наравно, нисмо могли бити сигурни какав је то брод; али шта год био, барем ја нисам канио да се одважим на сусрет; јер беше сасвим јасно да неће, дође ли тај странац на даљину дозивања, бити другог избора доли нашу судбину спојити с њиховом; дочим сам ја желео да следим само *Дивојарчеву*. Што се Скајца тиче, он се стално осврташе чежњиво, молећи се Богу, несумњиво, да не умакнемо оном што ја настојим избећи.

Елем, будући подоста уверени да тај странац, на крају крајева, крмани скоро курсом западним – право од нас – ми опета раширимо једро; а кад паде ноћ, молбе мога Викинга, помогнуте мојом радозналошћу, наведу ме да се

врнемо на свој првотни курс, и да тако пратимо тај брод, еда би се получио поглед изближе, а без опасности откривања. Стога смело закрманисмо за том једрилицом.

Међутим, пошто је нисмо баш много сустизали, упркос лагашности ветра (околност у нашу корист, јер ловина беше лађа а ми тек чамац), ми додамо, на наговор мог другара, весла једрима, те смо лако управљали тима првима, иако кормило беше препуштено само себи.

Кад се приближисмо, беше јасно да тај брод није китарица, него мало, двојарболно пловило; укратко, бригантина. Њена једра бежу у стању необјашњивог нерета, а бежу раширени само предње једро, главно једро и флок. Прво беше много подерано, а флок беше подигнут тек напола уз лето, где је млитаво висио, јер је ветар стизао преко крмене ограде. Она стално шеврдаше у свом кретању, сад нудећи свој бок, а онда показујући крму.

Још једном спустивши једра, починусмо на веслима, те смо је посматрали на светлости звезданој. Она се и даље окретала с једне на другу страну, и даље пловила.

Немало устрашен тим призором, празноверни Џарл више него натукњиваше да то пловило мора да је златоловац, сабластима опседнут. Ја му, пак, рекнем да се ми, ако је то случај, морамо попети на њ, појавило се злато или утваре. У стварности, међутим, почнем мислити да

њена посада мора да ју је напустила, или, пак, да од болести они на њој нису способни да њом управљају.

После дугог и забринутог извиђања, приђосмо још ближе, користећи весла, али врло невољно што се тиче Царла, који се осврташе док је веслао, као да би да насуче малог *Дивојарца* на грбину китову, ко некоћ. У ствари, чинило се да баш толико жуди да се склони из близине брода колико му пређе беше стало до њега.

Елем, када нема бригантина опет окрете свој бок, ја је гласно позovem. Никаквог узврата. Опет. Међутим, све беше немо. С неколико снажних завеслаја, ми јој се прикучимо, те упутимо још један позив, на који се не одговори; те се ја, докле *Дивојарац* лежаше уз бок, дохватим њене главне одстојњаче. Очас осетисмо где нас она вуче. Причврстивши наше пловило његовом привезом, ја прескочим ограду, праћен Царлом, који беше зграбио свој харпун, своју омиљену ратну опрему. Дуго свикао да тим оружјем свладава немани морске, није сумњао да ће се оно показати подједнако корисним у сваком другом сукобу.

Палуба беше у потпуном нередy. Разбацане около беху љуштуре бисерних острига, љуске кокосових ораха, празни бурићи и сандуци. Напуштена руда кормила беше свезана, што објасни шеврдање брода. Но не могосмо замислити

како пловило, идући право пред ветром, може собом управљати, барем иоле дуже време, без помоћи руке. С друге стране, ветар беше лагашан и постојан.

Елем, видевши да је кормило тако свезано, не могах а да не посумњам у тишину која влада. Призивала је помисао на хуље скривене доле, док смишљају неверу; на безобзирне бунтовнике – Ласкаре или Манилце, који, пошто побеше Европљане из посаде, можда нису вољни да пусте странце да оду неузнемиравани. Или је – још горе – цела бродска дружина могла бити збрисана грозницом, чија зараза још вреба у затрованом трупу. И мада прва помисао, као и потоња, беше пуко нагађање, ипак се сматрало разборним да се штиве затворе, те их ми, следствено, засад засунисмо веслима из нашег чамца. Кад то би готово, кретосмо по палуби у потрагу за водом. Пошто је нађосмо нешто мало у једном незграпном бурету, писмо дуго и несметано, и до миле воље својих жедних душа.

Будући да је ветар сад јачао, и као да би да поцепана једра одува с крстаца, ми сускренемо бригантину у ветар и уберемо платно. Ово нас ослободи да прегледамо пловило, мада, на жалост, ноћ постајаше непрозирна.

Цело то време, наш чамац се и даље вукао уз бок. Ја хтедох да га пребацим позади, кадли Џарл, вавек опрезан,

изјави да је чамац безбеднији ту где јесте, јер, ако људи има на лађи, они ће, највероватније, бити доле у кабини, са чијих се окана може *Дивојарцу* нашкодити.

Баш тад мој другар примети да бригантина нема чамаца – околност врло необична код било које врсте брода на мору. Међутим, кад то видех, будем врло задовољан.

Чинило се да то указује, као што сам и мислио, да је њу, из овог или оног разлога, њена посада напустила. То у доброј мери распрши моје бојазни од вероломства и зебње од заразе. Окуражен тим размишљањима, сад решим да се спустим и прегледам кабину, иако јако против савета Царловог. Наравно, како он озбиљно рече, тај се корак могоше одложити до сванућа; но се чинило да је сувише заморно чекати. Стога, сетивши се наше кутије с трудом и свећа, њега пошаљем у чамац по њих. Ускоро буду упаљене две свеће, од којих Скајац једну привеза за шиљчани део свог харпуна; тако да, кад се сиђе доле, оштри челик не буде далеко ако нека ништарија светло удухне.

Отворивши поклопац кабине, крочисмо доле у најмању и најсуморнију јазбину на свету. Олтару слична крменица, надвишена затвореним окнима на крми, заједно с мутним малим светларником горе, и мрка појава свега окол, даваху том месту изглед неке подземне капелице, рецимо, молитвене одаје Петра Пустињака. Међутим, смоци

ужеља, бале платна, одевни предмети, и неуредне хрпе ђубрета не бежу у складу с овим утиском. Двоја врата, по једна са сваке стране, водила су у сасвим малене кабине, чији лежаји такође бежу у неред. Међ другим стварима беше један велик сандук, гвожђем обложен и чврсто утегнут, који садржаваше буренце делимично напуњено прахом, половицом једног старог јатагана, кесом с танадима, и кутијом за секстант – месингана плочица на поклопцу, с називом произвођача, из Лондона. Сломљено сечиво јатагана беше врло зарђало и умазано, а гвоздени балчак искривљен. Изгледаше тако трагично да га ја одгурнух с очију.

Уклонивши заклопна вратанца што воде у простор доле, звани „тор“, налетесмо на разне јатагане и мускете, где леже у неред, као да су доле бачени у хитњи.

Бацисмо наоколо ужурбан поглед, и уверисмо се да кроз кабинску преграду нема пролаза до предњег дела штиве, те покуписмо мускете и јатагане, буренце с прахом и кесу с танадима, побацасмо их на палубу, и спремисмо се да посетимо други крај брода. Ја, пак, пре него што то урадисмо, напуним једну мускету и припашем јатаган уз бок. Мој Викинг, пак, више је волео свој харпун.

У каштелу владаше сличан неред. Но ту беше ушушкан брлошчић, рапчишћен у једном буџаку и опремљен

травнатом асуром и јастуком, као они што се користе међ острвљанима ових вода. Тај брлошчић нама изгледаше као да се неки леопард беше ту шћућурио. А како испаде, не бесмо далеко од истине. Чинећи једну страну тог склоништа, ту беше један ковчег морнарски, чврсто обезбеђен локотом, и усто чудовишно тежак. Без обзира на Царлова преклињања, ја успем да развалим поклопац, и да тиме откријем шарену гомилу модистичких предмета и чудних трица сваке врсте, заједно с разним простим производима од калика, који, иако необјашњивог кроја, имаху неки женскаст изглед, и дужину скута, који наговештаваху да су хаљине неког женског створа, највероватније од људске врсте.

У тој каси челичној беше и једна платнена кеса, која одзвањаше од рђастих старих звонцастих дугмади, нагрижених бакарних клинова и чавала за окивање, овлажених, зеленкастих каролуских долара (све прави кованци), поред разних гвоздених вијака, излизаних длета, и чивија за наматање ужади. Куцнути о поклопац ковчега, долари одјекнуше као звона самостанска. Њих Царл остави на страну, а поглед на стварне доларе уклони, засад, његове празноверне зебње. Прав свом краљевању, љубио је прави кованец; мада далеко на пучини, и без копна доли бездоларских подручја окол, све то сребро

беше безвредно колико ђумур или дијаманти. Скоро једна те иста ствар, веле хемичари; али то је причам ти причу, веле неписмени Јевреји и драгуљари. Дедер, купи кућу, или лађу, ако можеш, својим ђумуром! Ама, ни све шуме у Канади, сђумурене до пепела, не би вределе оног једног чувеног дијаманта бразилског, мада није већи од јајета голуба писмоноше. Ах, па ти хемичари су лажови, а сер Хамфри Деви је преварант. Многог сиротана они заведоше у посао ђумурски, који се иначе могаше обогатити пијуком.

Завукавши опет руке у ковчег, извукосмо на светло крзном опточену шкрињицу, врло ћелаву и трошну. На сваком углу беше силан оков, чија тежина је несумњиво слабила кутију. Она беше љубоморно затворена катанцем, великим скоро колико она сама, тако да се скоро постављало питање које је намењено да обезбеди оно друго. Насрнувши на њ снажно, најзад успемо да отворимо, но не видесмо златне мојдоре, ни црвене дублоне; ништа подбогом до три врча коситрена, онаква каква се користе у кабини лађе; неколико месинганих вијака и месинганих плочица, који мора да су припадали квадранту; заједно с чувеним стакленим ђинђувана и месинганим алкама; док на унутрашњости поклопца беше залепљена гравира у боји, која представљаше блуднице, девојчуре бестидне, где се забављају с Растрошним Сином.

Требало је да се помене раније да су нас, док бесмо заузети у каштелу, неколико пута тргли чудни звуци у снасти. А одмах потом, доле стиже, треснувши у крзном опточену шкрињицу, велики колотур јарболскога стабла, право кроз отвор, замало промашивиши круну мог Викинга – ствар, узгред, много јачу него што их ваши златари ових дана израђују. Ово нас баш зграну, а нарочито Џарла, као што се може претпоставити; али ја сам – навикнут на чудна шкрипања и бучања јарбола и крстаца старих бродова на пучини, и пошто сам много пута измакао залуталим колотурима што случајно падају из снасти – мало још мислио на то; мада се чинило да мој другар сматра те звуке мало другачијим од било чега од те врсте што икад чу пређе.

После још мало превртања ђубрета у каштелу, и доста чуђења због њега, попесмо се на палубу, где нађосмо да је све тако тихо да се мени Скајац, док смо се кретали ка крменој огради, обраћаше несвесно шапатом.

Глава 20. ЗВУЦИ И ЗНАМЕЊА. Ја сам жудео за даном. Јер ма колико сада склон да верујем да је бригантина ненастањена, желео сам да светлост сунца ту чињеницу стави изван сумње.

Елем, будући да приметих, пре пењања на брод, да он лежи доста ниско у води, помислих да доличи да проверим дубину воде у утроби. Но пошто при руци не беше канапа и утеге, пошаљем Џарла да их пронађе у приручном сандуку на крменој палуби, где мора да се држе. У међувремену, ја потражих „полуте“, или ручке пумпе, које, како испаде, нису могле бити скоро коришћене, јер буду нађене свезане за главни јарбол.

Одједном, Џарл дотрча до мене и шапну да је свака сумња развејана – има духова на броду, сасвим сигурно. Чуо је натприродно кијање. Међутим, ја дотле бејох скоро уверен да смо сами на бригантини. Јер не могох, кад би било другачије, навести никакав разлог овоземаљски што би се посада крила од два морнара, која, ако то одлуче, лако могу савладати. И даље, ово наводно ремећење атмосфере кијањем у снасти: Џарл тврди да се десило на заравни главног јарбола, а ја сам под њим цело време непосредно стојао и ништа не чух. Стога, честитајући свом добром Викингу на великој осетљивости његових слушаљки, рекнем му да себе више не мучи својим пиратским дусима и утварама, који нигде не постоје до у његовој уобразиљи.

Не нашавши канап и утегу, ми замену направимо од претеклог краја једне булине; а кад проверисмо дубину

воде у утроби, не нађосмо ништа што би нас узбунило. Под неким околностима, пак, ова провера воде у утроби лађе доста је живчана работа. То је као пипање властитог била у последњој фази грознице.

На Скајчев предлог, ми сад почнемо да окрећемо кљун бригантине на други смер, јер смо желели да, до сванућа, положај брода мењамо што је могуће мање, плашећи се да незнанице не налетимо на гребење.

А овде да кажемо да честити Џарл – упркос свим својим празноверним зебњама у вези са бригантином, томе што јој приписиваше нешто једнако чисто утварној природи – ипак беше сасвим отворен и сврсисходан у свим предлозима и поступцима који се ње тичу. У томе је лично на мог пресветлог пријатеља, бискупа Берклија – ваистину једног од ваше господе духовне – који, иако држаше, говорећи метафизички, да су све ствари пуке варке оптичке, ипак беше крајње стваран у свим стварима што се тичу саме ствари. Усто беше пријемчив за остриге, и имаше непце способно да цени колаче са грожђицама – а ова се реченица одвија ко пљуштање града.

Елем, док смо били заузети праћајући крстаце на другу страну, шапутави Џарл морао је да ме опет гњави својим проклетим сумњама о утварама на лађи. Он се закле главним јарболом да је чуо, кад се предњи крстац окрену,

напола пригушено стењање оданде, као да се једном од његових страшила пригњечује његова нога неземаљска. Ја се насмејам, напомињући да су утваре бестелесне. НАТО ме он усрдно замоли да се попнем у предњу снаст и сам проверим ту ствар. Ту, пак, моја зрела расуда надвлада моје првотно незрело мишљење. Уљудно одбијем. Јер, наравно, још увек је постојала могућност да је зараван предњег јарбола настањена, и то још живахним нитковима; а леп би ми згодитак био ако би ме, док су мени пуне руке снасти, и ноге висе у ваздуху, а ја свладавам коса бочна пута, нека рука невидна сасма изненада збацила у море. Зато сам ћутао, док Џарл даље изјави да је, што се тиче необичности бригантине, његово мишљење сад сасвим створено – она је опака варалица, сен од лађе, пуна духова морнарских, и пре но што будемо знали где смо, расплинуће се у натприродној олуји, а нас двојицу оставити у води. Укратко, Џарл, потомак празноверних старих Норвежана, беше пун старих норвешких утварања и свакаквих чуда валхалских гледи земље утвара и пехара. Није, онда, чудо што ме опет, с том катастрофом у изгледу, преклињаше да напустим то злосрећно пловило, не поневши ништа из његовог аветног трупа. Но ја одбијем.

Човек не може све одједном испричати. Док бесмо у кабини, налетесмо на „корпу“ с двопеком, те пошто нађосмо да је њена садржина много боља од наше, напунисмо џепове, па смо се частили у прекидима претраживања. Елем, ову колачарску корпу изнесосмо на палубу. Пошто утажисмо жеђ по први пут откад рекосмо збогом *Арктуриону*, апетит нам се поврати ненадно; а како нисмо ништа боље имали да чинимо док дан не зазори, постависмо хлебну корпу насред крмене палубе, те пред њом прекрстисмо ноге и опседнусмо је, ко Велики Турчин и његов Везир Мустафа док седе испред Беча.

Наш замак, Хлебна Корпа, беше од обичне врсте – четвртаста храстова кутија, доста оштећена и излупана, и сва, као Елгиново Мраморје, натписи и резбарија: заплетена сидра, прободена срца, алманаси, чекрци, љубавни стихови, спојке паламара, трегови краљеви, и разни мистични дијаграми, које кредом исцрташе стари фински морнари, постављајући хороскопе и пророштва. Твоји стари морнари сви су Данијели. На једној страни беше округла рупа, кроз коју би, да стигну до хлеба, позвани гости гурали шаке.

А силно беше гурање шака те ноћи, као и многи и озбиљни погледи Мустафини на свако ненадно шкрипање крстаца или снасти. Као Валтазар, мој краљевски Викинг

јео је с великим страхом и дрхтањем, непрестано застајући да осмотри дивље сенке што лепршају дуж рубњака.